

บทบาทศาลรัฐธรรมนูญในระบบศาลไทย
ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
พุทธศักราช ๒๕๕๐

**บทบาศาลรัฐธรรมนูญในระบบศาลไทย
ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
พุทธศักราช ๒๕๕๐**

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

คำนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้บัญญัติให้มีศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อทำหน้าที่คุ้มครองและส่งเสริมสิทธิเสรีภาพของประชาชนชาวไทยและทำหน้าที่คุ้มครองหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญย่อมได้รับความคุ้มครองและผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล หน่วยงานของรัฐ รวมทั้งองค์กรอื่นตามรัฐธรรมนูญ

กล่าวได้ว่า บทบาท อำนาจหน้าที่ ของศาลรัฐธรรมนูญในระบบศาลไทยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มีช่องทางให้ประชาชนยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามมาตรา ๒๑๒ หรือใช้สิทธิฟ้องตรงอีกช่องทางหนึ่งในการพิมพ์ครั้งที่ ๓ ได้เพิ่มเนื้อหาเรื่องการฟ้องตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญ รวมถึงหลักเกณฑ์และวิธีการในการยื่นสิทธิฟ้องตรงดังกล่าวและบทความที่เกี่ยวข้องโดย ศ. (พิเศษ) ดร.กมลชัย รัตนสากววงศ์ และ ดร.ปัญญา อุดชาชน เพื่อให้ผู้อ่านได้มีความรู้ความเข้าใจมากขึ้น พร้อมข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในทางวิชาการ หนังสือเรื่อง “บทบาทศาลรัฐธรรมนูญในระบบศาลไทยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐” ซึ่งเรียบเรียงโดย ศาสตราจารย์ (พิเศษ) จรัญ ภักดีธนากุล ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ นี้จะเป็นเอกสารความรู้เบื้องต้นในการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญ ในระบบศาลไทยและเป็นการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจ ให้ประชาชนรู้ถึงช่องทางในการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญทำหน้าที่ในการปกป้องและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพให้แก่ประชาชนตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

มกราคม ๒๕๕๕

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	i
ระบบศาลตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐	๑
<u>ส่วนที่ ๑</u> : ระบบศาลไทยในปัจจุบัน	๒
๑. ศาลรัฐธรรมนูญ	๒
๒. ศาลปกครอง	๓
๓. ศาลทหาร	๖
๔. ศาลยุติธรรม	๗
<u>ส่วนที่ ๒</u> : อำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญในการวินิจฉัยปัญหา ที่มีผู้เสนอมาตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ รวม ๘ กรณี	๑๒
๑. วินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้ง ต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่	๑๓
๒. การวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างกฎหมาย และร่างข้อบังคับ การประชุมของฝ่ายนิติบัญญัติ	๑๗
๓. การวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของเงื่อนไข การตราพระราชกำหนด ๒ เงื่อนไข ตามมาตรา ๑๘๔ วรรคหนึ่งและวรรคสอง ก่อนที่ รัฐสภาจะลงมติ อนุมัติหรือไม่อนุมัติพระราชกำหนดนั้น	๑๙
๔. การวินิจฉัยว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือกรรมการการกระทำการใดเพื่อให้ตนมีส่วนโดยตรง หรือโดยอ้อมในการใช้งบประมาณ รายจ่าย ตามมาตรา ๑๖๘ วรรคหก หรือไม่	๒๐

สารบัญ

หน้า

๕. การวินิจฉัยปัญหาความขัดแย้งเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่าง รัฐสภา คณะรัฐมนตรี และองค์กรตามรัฐธรรมนูญ ตามมาตรา ๒๑๔	๒๐
๖. การวินิจฉัยสมาชิกภาพ หรือคุณสมบัติของสมาชิกรัฐสภา รัฐมนตรี และ กรรมการการเลือกตั้ง	๒๒
๗. การวินิจฉัยเกี่ยวกับการคุ้มครองหลักประชาธิปไตยภายใน พรรคการเมือง และการปกป้องคุ้มครองการปกครอง ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข	๒๔
๘. การวินิจฉัยว่าหนังสือสัญญาระหว่างประเทศไทยกับ ต่างประเทศฉบับใดจะต้องได้รับความเห็นชอบจาก รัฐสภาตามมาตรา ๑๙๐ วรรคสองก่อนหรือไม่	๒๗
<u>ส่วนที่ ๓</u> : การฟ้องตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญ	๓๐
บทความเรื่อง การฟ้องคดีของผู้เสียหายต่อศาลรัฐธรรมนูญ เยอรมนี โดย ศ. (พิเศษ) ดร.กมลชัย รัตนสกาวงศ์	๓๒
บทความเรื่อง ศาลรัฐธรรมนูญกับการปฏิบัติตามพันธกิจตาม บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๑๒ โดย ดร.ปัญญา อุดชาชน	๔๒

บทบาทศาลรัฐธรรมนูญในระบบศาลไทย ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

จรัญ ภักดีธนากุล*

ระบบศาลไทยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

ระบบศาลที่เป็นอิสระ ๔ ระบบ

- (๑) ศาลรัฐธรรมนูญ Constitutional Court
- (๒) ศาลยุติธรรม Court of Justice
- (๓) ศาลปกครอง Administrative Court
- (๔) ศาลทหาร Military Court

๑. อิสระจากฝ่ายบริหาร และฝ่ายนิติบัญญัติ (Independent from the Executive)?

๒. อิสระระหว่างศาลด้วยตนเอง (Independent from each other)?

๓. อิสระจากการแทรกแซงของผู้บริหารศาลแต่ละระบบ (Independent of internal control)?

๔. ทางแก้ในกรณีที่เกิดความขัดแย้งระหว่างศาลต่างระบบ

๔.๑ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๑๙๙ ให้อำนาจวินิจฉัยโดยคณะกรรมการร่วม ซึ่งมีประธานศาลฎีกาเป็นประธาน

๔.๒ พระราชบัญญัติว่าด้วยการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล พ.ศ. ๒๕๔๒

* ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ส่วนที่ ๑ : ระบบศาลไทยในปัจจุบัน

ประเทศไทยจัดวางระบบศาลไว้ในแบบ “คู่ขนาน” มาตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ โดยมีหลักการสำคัญว่า นอกจากศาลทั้งปวงจะต้องเป็นอิสระจากฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติของประเทศแล้วยังได้แยกศาลออกเป็นหลายระบบ แต่ละระบบเป็นอิสระต่างหากจากกันอีกด้วย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้บัญญัติยืนยันการจัดระบบศาลให้เป็นแบบ “คู่ขนาน” ตามหลักการดังกล่าวไว้อย่างชัดเจนว่า ให้มีศาลรัฐธรรมนูญ ศาลยุติธรรม ศาลปกครอง และศาลทหาร รับผิดชอบการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีแยกต่างหากจากกันอย่างเด็ดขาด และต่อไปภายหน้าหากมีความจำเป็นจะต้องมี “ศาลอื่น” นอกจากศาลทั้งสี่ระบบที่มีอยู่ในปัจจุบันก็ให้จัดตั้งเพิ่มขึ้นเป็นระบบที่ทำได้ โดยการตราเป็นพระราชบัญญัติ^๑

๑. ศาลรัฐธรรมนูญ

มีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดเฉพาะปัญหาหรือกรณีที่มีบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ หรือบทกฎหมายอื่นบัญญัติให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยได้เท่านั้น ซึ่งในรัฐธรรมนูญปัจจุบันมีอยู่เพียง ๘ กรณีเท่านั้น^๒ ข้อพิพาทหรือข้อขัดแย้งอื่นนอกจากนี้ แม้จะเป็นปัญหาตามกฎหมายรัฐธรรมนูญโดยตรงก็ไม่อยู่ในอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ

^๑ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๑๙๘ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “บรรดาศาลทั้งหลายจะตั้งขึ้นได้ก็แต่โดยพระราชบัญญัติ”

มาตรา ๑๙๙ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ในกรณีที่มีปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลยุติธรรม ศาลปกครอง ศาลทหาร หรือศาลอื่น ให้พิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดโดยคณะกรรมการคณะหนึ่งซึ่งประกอบด้วย ประธานศาลฎีกาเป็นประธาน ประธานศาลปกครองสูงสุด ประธานศาลอื่น และผู้ทรงคุณวุฒิอื่นอีกไม่เกินสี่คน ตามที่กฎหมายบัญญัติเป็นกรรมการ”

^๒ คุรยละเอียดเพิ่มเติมในเอกสารชุดเดียวกันนี้ที่ ส่วนที่ ๒ : อำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญในการวินิจฉัยปัญหาที่มีผู้เสนอมาตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ รวม ๘ กรณี

คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๒๗/๒๕๕๔ : การขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่ากฎและคำสั่งทางปกครองที่ออกโดยคณะกรรมการอ้อยและน้ำตาลทราย เป็นการออกเกินขอบเขตที่พระราชบัญญัติอ้อยและน้ำตาลทราย พ.ศ. ๒๕๒๗ ให้อำนาจไว้ นั้น เป็นการขอให้วินิจฉัยกฎและคำสั่งทางปกครองว่า ขัดกับกฎหมายแม่บท ซึ่งกฎและคำสั่งทางปกครองมิใช่บทบัญญัติแห่งกฎหมายตามความหมายของรัฐธรรมนูญ อีกทั้งเป็นกรณีที่ขอให้วินิจฉัยว่าขัดกับกฎหมายแม่บท จึงมิได้เป็นการขอให้วินิจฉัยว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ไม่อยู่ในอำนาจพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ ส่วนประเด็นที่สองที่ขอให้วินิจฉัยว่า ระเบียบ ประกาศ และข้อกำหนดเกี่ยวกับการควบคุมการผลิตน้ำตาลที่คณะกรรมการอ้อยและน้ำตาลทรายออกโดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติอ้อยและน้ำตาลทราย พ.ศ. ๒๕๒๗ เป็นระเบียบ ประกาศ และข้อกำหนดที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๕๐ นั้น เนื่องจากระเบียบ ประกาศ และข้อกำหนดดังกล่าวออกโดยคณะกรรมการอ้อยและน้ำตาลทราย ซึ่งมีช่องครกที่ใช้อำนาจนิติบัญญัติ บทบัญญัติดังกล่าวมิใช่บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่จะขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญได้

ดังนั้น จึงเป็นการผิดพลาดอย่างยิ่งที่จะกล่าวว่า “ปัญหาขัดแย้ง และข้อผิดพลาดตามกฎหมายรัฐธรรมนูญทุกกรณีต้องเสนอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยชี้ขาด ศาลหรือองค์กรอื่นไม่มีอำนาจตีความกฎหมายรัฐธรรมนูญได้” เพราะในความเป็นจริงศาลและองค์กรอื่น เช่น คณะกรรมการกฤษฎีกา ต่างก็มีอำนาจตีความหรือวินิจฉัยปัญหากฎหมายรัฐธรรมนูญได้เป็นส่วนใหญ่ คงจำกัดเฉพาะบางเรื่องที่อยู่ในอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญเท่านั้น ที่ศาลและองค์กรอื่นไม่มีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดเอง ต้องเสนอเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยชี้ขาด

๒. ศาลปกครอง

มีอำนาจพิจารณาพิพากษา “คดีปกครอง” เฉพาะที่พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๕๒ และกฎหมายอื่นบัญญัติให้อยู่ในอำนาจของศาลปกครองเท่านั้น หาได้มีอำนาจเหนือคดีปกครองทั้งหมด

ทุกชนิดทุกประเภทไม่ เพราะยังมีคดีปกครองอีกหลายประเภทที่ไม่อยู่ในอำนาจของศาลปกครอง^๓ ได้แก่

(๑) การดำเนินการเกี่ยวกับวินัยทหาร

(๒) การดำเนินการของคณะกรรมการตุลาการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม

(๓) คดีที่อยู่ในอำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัว ศาลแรงงาน ศาลภาษีอากร ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ศาลล้มละลาย หรือศาลชำนาญพิเศษอื่น

(๔) การออกข้อกำหนด ประกาศ คำสั่ง หรือการกระทำตามพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. ๒๕๕๘ ซึ่งมาตรา ๑๖ ของพระราชกำหนดดังกล่าวบัญญัติว่าไม่อยู่ในบังคับของกฎหมายว่าด้วยวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง กฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง และพระราชกำหนดบรรษัทบริหารสินทรัพย์ไทย พ.ศ. ๒๕๕๔ มาตรา ๑๑ ซึ่งบัญญัติไว้ในลักษณะเดียวกัน โดยมีคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๓๓/๒๕๕๔ ยืนยันว่าไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ^๔

^๓ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๕๒ มาตรา ๙ วรรคสอง

^๔ คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๓๓/๒๕๕๔ ผู้ตรวจการแผ่นดินเสนอเรื่องพร้อมความเห็นให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของพระราชกำหนดบรรษัทบริหารสินทรัพย์ไทย พ.ศ. ๒๕๕๔ มาตรา ๑๑ ที่ได้บัญญัติไม่ให้นำกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครองมาใช้บังคับแก่การดำเนินการเกี่ยวกับการบริหารสินทรัพย์ด้วยคุณภาพของ บสท. และการออกระเบียบหรือข้อบังคับ คำสั่ง คำวินิจฉัย การอนุญาต และการกระทำอื่นใดของคณะกรรมการบริหารอันเกี่ยวกับการบริหารสินทรัพย์ด้วยคุณภาพเท่ากับเป็นการบัญญัติไม่ให้ บสท. อยู่ในอำนาจของศาลปกครอง เป็นกรณีบทบัญญัติดังกล่าวขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗๖ นั้น

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าไม่ขัดแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗๖ ที่ได้บัญญัติถึงขอบเขตอำนาจของศาลปกครอง ลักษณะของข้อพิพาทและคู่กรณีในคดี โดยมีเจตนารมณ์เพื่อแบ่งแยกเขตอำนาจของศาลปกครองออกจากศาลอื่นให้ชัดเจนขึ้น โดยรายละเอียดให้เป็นไปตาม

สำหรับคดีที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลปกครองตามมาตรา ๙ วรรคหนึ่ง บัญญัติไว้ ๖ ประเภท ได้แก่

(๑) คดีพิพาทเกี่ยวกับการที่หน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นการออกกฎ คำสั่ง การใช้ดุลยพินิจ หรือการกระทำอื่นใด

(๒) คดีพิพาทเกี่ยวกับการที่หน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐละเลยต่อหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติ หรือปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวล่าช้าเกินสมควร

(๓) คดีพิพาทเกี่ยวกับการทำละเมิดหรือความรับผิดอย่างอื่นของหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ อันเกิดจากการใช้อำนาจตามกฎหมายหรือจากกฎ คำสั่งทางปกครอง หรือคำสั่งอื่น หรือจากการละเลยต่อหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติ หรือปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวล่าช้าเกินสมควร

(๔) คดีพิพาทเกี่ยวกับสัญญาทางปกครอง

(๕) คดีที่กฎหมายกำหนดให้หน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐฟ้องคดีต่อศาล เพื่อบังคับให้บุคคลต้องกระทำหรือละเว้นการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใด และ

(๖) คดีพิพาทเกี่ยวกับเรื่องที่มีกฎหมายกำหนดให้อยู่ในเขตอำนาจศาลปกครอง เช่น กรณีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐปฏิบัติหน้าที่ผิดพลาด ทำให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น เป็นละเมิดที่ผู้เสียหายฟ้องหน่วยงานของรัฐต้นสังกัดต่อศาลยุติธรรม ให้รับผิดชอบฐานละเมิดได้ ตามมาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิด

ที่กฎหมายบัญญัติ ซึ่งตามมาตรา ๑๑ ได้บัญญัติไม่ให้นำกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลปกครองมาใช้บังคับในสองกรณีเท่านั้น คือ กรณีการดำเนินการเกี่ยวกับการบริหารสินทรัพย์ด้อยคุณภาพของ บสท. และกรณีการออกระเบียบหรือข้อบังคับ คำสั่ง คำวินิจฉัย การอนุญาต และการกระทำอื่นใดของคณะกรรมการและคณะกรรมการบริหารอันเกี่ยวกับการบริหารสินทรัพย์ด้อยคุณภาพ ซึ่งเป็นการบัญญัติในรายละเอียดว่าด้วยอำนาจของศาลปกครองในส่วนของพิจารณาพิพากษาคดีเกี่ยวกับสินทรัพย์ด้อยคุณภาพ ซึ่งรัฐธรรมนูญบัญญัติให้กระทำได้ เช่นเดียวกับที่พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครอง ฯ มาตรา ๙ ได้บัญญัติรายละเอียดว่าด้วยอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีของศาลปกครอง รวมทั้งข้อยกเว้นเรื่องที่ไม่อยู่ในอำนาจศาลปกครอง

ของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. ๒๕๓๙ แต่ผู้เสียหายจะไม่ฟ้องคดีต่อศาลยุติธรรมก็ได้ โดยไปใช้สิทธิร้องขอต่อหน่วยงานของรัฐต้นสังกัดให้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายให้ตนโดยตรงก็ได้ ตามมาตรา ๑๑ ของพระราชบัญญัติดังกล่าว เมื่อหน่วยงานของรัฐแห่งนั้นมีคำวินิจฉัยเช่นใดแล้ว หากผู้เสียหายยังไม่พอใจให้มีสิทธิฟ้องคดีต่อศาลปกครองได้ภายใน ๙๐ วัน นับแต่วันที่ดินได้รับแจ้งผลการวินิจฉัย ตามที่บัญญัติไว้เป็นการเฉพาะใน มาตรา ๑๔ แห่งพระราชบัญญัติเดียวกัน

๓. ศาลทหาร

มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาทหารและคดีอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ^๕ ซึ่งพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. ๒๔๙๘ มาตรา ๑๓ ถึง มาตรา ๑๕ บัญญัติว่า

“มาตรา ๑๓ ศาลทหารมีอำนาจพิจารณาพิพากษาวงบทลงโทษผู้กระทำผิดต่อกฎหมายทหารหรือกฎหมายอื่นในทางอาญา ในคดีซึ่งผู้กระทำผิด เป็นบุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหารในขณะที่กระทำผิด และมีอำนาจสั่งลงโทษบุคคลใด ๆ ที่กระทำผิดฐานละเมิดอำนาจศาลตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

มาตรา ๑๔ คดีที่ไม่อยู่ในอำนาจศาลทหาร คือ

(๑) คดีที่บุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหารกับบุคคลที่มีได้อยู่ในอำนาจศาลทหารกระทำผิดด้วยกัน

(๒) คดีที่เกี่ยวข้องกับคดีที่อยู่ในอำนาจศาลพลเรือน

(๓) คดีที่ต้องดำเนินในศาลเยาวชนและครอบครัว

(๔) คดีที่ศาลทหารเห็นว่าไม่อยู่ในอำนาจศาลทหาร

มาตรา ๑๕ คดีที่ไม่อยู่ในอำนาจศาลทหาร ให้ดำเนินคดีในศาลพลเรือน เมื่อศาลพลเรือนได้สั่งรับประทับฟ้องไว้แล้ว แม้จะปรากฏตามทางพิจารณาในภายหลังว่าเป็นคดีที่อยู่ในอำนาจศาลทหารก็ให้ศาลพลเรือนมีอำนาจพิจารณา พิพากษาได้”

^๕ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๒๘ วรรคหนึ่ง

๔. ศาลยุติธรรม

เป็นศาลหลักของประเทศ มีโครงสร้างที่ใหญ่ที่สุด และใกล้ชิดประชาชนมากที่สุด มีศาลชั้นต้นกระจายอยู่ในทุกจังหวัดทั่วประเทศจำนวนเกือบ ๒๐๐ ศาล มีศาลชั้นอุทธรณ์ ๑๐ ศาล ได้แก่ ศาลอุทธรณ์ที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่อุทธรณ์ขึ้นมาจากศาลชั้นต้นที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพ ๑ ศาล กับศาลอุทธรณ์ภาค อีก ๙ ศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่อุทธรณ์มาจากศาลชั้นต้นในต่างจังหวัด โดยแบ่งกระจายเขตพื้นที่รับผิดชอบออกเป็น ๙ ภาค และมีศาลสูงสุดเรียกชื่อว่าศาลฎีกาอีก ๑ ศาล มีอำนาจพิจารณาพิพากษา (๑) คดีที่ฎีกาโต้แย้งคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นอุทธรณ์ทั้ง ๑๐ ศาล (๒) คดีชำนัญพิเศษที่อุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชำนัญพิเศษ^๖ ตรงมาที่ศาลฎีกา (๓) คดีแพ่งที่คู่ความขออนุญาตอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นเฉพาะในปัญหาข้อกฎหมายตรงมาที่ศาลฎีกาโดยไม่ผ่านศาลอุทธรณ์ ตาม ปวิพ. มาตรา ๒๒๓ ทวิ^๗ และ (๔) คดีอาญาสำหรับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง และ

^๖ ศาลชำนัญพิเศษในระบบศาลยุติธรรม ปัจจุบันมี ๔ ศาล คือ ศาลแรงงาน ศาลภาษีอากร ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ และศาลล้มละลาย

^๗ ปวิพ. มาตรา ๒๒๓ ทวิ บัญญัติว่า “ในกรณีที่มีการอุทธรณ์เฉพาะปัญหาข้อกฎหมาย ผู้อุทธรณ์อาจขออนุญาตอุทธรณ์โดยตรงต่อศาลฎีกา โดยทำเป็นคำร้องมาพร้อมคำฟ้องอุทธรณ์เมื่อศาลชั้นต้นซึ่งมีคำพิพากษาหรือคำสั่งได้ส่งรับอุทธรณ์และส่งสำเนาคำฟ้องอุทธรณ์และคำร้องแก่จำเลยอุทธรณ์แล้ว หากไม่มีคู่ความอื่นยื่นอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์ตามมาตรา ๒๒๓ และจำเลยอุทธรณ์มิได้คัดค้านคำร้องดังกล่าวต่อศาลภายในกำหนดเวลายื่นคำแก้อุทธรณ์และศาลชั้นต้นเห็นว่าเป็นการอุทธรณ์เฉพาะปัญหาข้อกฎหมาย ให้ศาลอนุญาตให้ผู้อุทธรณ์ยื่นอุทธรณ์โดยตรงต่อศาลฎีกาได้ มิฉะนั้นให้ส่งยกคำร้อง ในกรณีที่ศาลชั้นต้นส่งยกคำร้อง ให้ถือว่าอุทธรณ์เช่นว่านั้นได้ยื่นต่อศาลอุทธรณ์ ตามมาตรา ๒๒๓ คำสั่งของศาลชั้นต้นที่อนุญาตหรือยกคำร้องในกรณีนี้ให้เป็นที่สุด เว้นแต่ในกรณีที่ศาลชั้นต้นส่งยกคำร้องเพราะเห็นว่าเป็นการอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง ผู้อุทธรณ์อาจอุทธรณ์คำสั่งศาลชั้นต้นไปยังศาลฎีกาภายในกำหนด ๑๕ วัน นับแต่วันที่ศาลชั้นต้นได้มีคำสั่ง

ถ้าศาลฎีกาเห็นว่าอุทธรณ์ตามวิธีการในวรรคหนึ่งเป็นอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงให้ศาลฎีกาส่งสำนวนไปให้ศาลอุทธรณ์วินิจฉัยชี้ขาดต่อไป”

คดีเลือกตั้งบางประเภท ซึ่งศาลฎีกาจะต้องทำหน้าที่เป็นศาลชั้นต้นพิจารณาพิพากษาให้เสร็จเด็ดขาดไปโดยไม่มีกรอุทธรณ์ต่อไปที่ใดอีก

ที่กล่าวว่าศาลยุติธรรมเป็นศาลหลักหรือศาลพื้นฐานของประเทศก็ เพราะเป็นศาลที่จะต้องรับพิจารณาพิพากษาคดีทั้งปวงที่ไม่สามารถนำไปฟ้องร้องบังคับคดีกันในศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง และศาลทหาร ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๑๘ แห่งรัฐธรรมนูญว่า “ศาลยุติธรรมมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีทั้งปวง เว้นแต่คดีที่รัฐธรรมนูญนี้หรือกฎหมายบัญญัติให้อยู่ในอำนาจของศาลอื่น” ทั้งนี้เพื่อให้หลักประกันแก่ประชาชนว่า หากถูกล่วงละเมิดสิทธิไม่ว่าในลักษณะใดย่อมจะมีช่องทางดำเนินคดีทางศาล (access to court) ในศาลใดศาลหนึ่งได้เสมอ

สำหรับประเภทคดีที่อยู่ในอำนาจของศาลยุติธรรมปัจจุบันมีทั้งหมด ๘ ประเภทด้วยกัน คือ

(๑) คดีอาญาสามัญ ซึ่งมีจำนวนมากที่สุด ในแต่ละปีจะมีการนำคดีอาญามาขึ้นฟ้องยังศาลอาญา ศาลอาญากรุงเทพใต้ ศาลอาญารธนบุรี ศาลจังหวัด และศาลแขวง ประมาณ ๔๐๐,๐๐๐ ถึง ๕๐๐,๐๐๐ คดี

(๒) คดีแพ่งสามัญ มีจำนวนน้อยกว่าคดีอาญาเล็กน้อย เฉลี่ยปีละ ๓๐๐,๐๐๐ ถึง ๔๐๐,๐๐๐ คดี กระจายอยู่ในศาลแพ่ง ศาลแพ่งกรุงเทพใต้ ศาลแพ่งธนบุรี ศาลจังหวัด และศาลแขวง

(๓) คดีชำนาญพิเศษ ได้แก่ คดีแรงงานที่ต้องฟ้องและดำเนินคดีกันในศาลแรงงานกลาง หรือศาลแรงงานภาค แล้วแต่กรณี คดีภาษีอากรซึ่งต้องฟ้องและดำเนินคดีในศาลภาษีอากรกลาง คดีทรัพย์สินทางปัญญาเกี่ยวกับคดีการค้าระหว่างประเทศที่ต้องดำเนินคดีในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง และคดีล้มละลายที่ต้องฟ้องและดำเนินคดีในศาลล้มละลายกลาง คดีชำนาญพิเศษทั้งสี่ประเภทนี้รวมกันแล้วยังมีไม่มากนักเมื่อเทียบกับคดีอาญาและคดีแพ่งสามัญ

(๔) คดีเยาวชนและครอบครัว ได้แก่ คดีอาญาที่เด็กและเยาวชนอายุ

ต่ำกว่า ๑๘ ปี เป็นผู้ต้องหาและจำเลย คดีครอบครัวตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๕ และคดีที่มีกฎหมายเฉพาะเรื่องบัญญัติให้อยู่ในอำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัว เช่น คดีแพ่ง คดีอาญา และคดีปกครองตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. ๒๕๔๖ และคดีการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๐ เป็นต้น คดีเยาวชนและครอบครัวนี้ไม่ถือว่าเป็นคดีชำนาญพิเศษ เพราะยังใช้ระบบ ๓ ชั้นศาลเหมือนคดีสามัญ คือ ยังต้องอุทธรณ์ไปที่ศาลชั้นอุทธรณ์ก่อน แล้วจึงจะฎีกาไปที่ศาลฎีกาได้ มิได้ใช้ระบบ ๒ ชั้นศาล โดยให้อุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นตรงไปยังศาลฎีกาเหมือนอย่างคดีชำนาญพิเศษ แต่เนื่องจากคดีประเภทนี้มีวิธีพิจารณาที่แตกต่างจากคดีแพ่งและคดีอาญาสามัญอย่างมาก ดังนั้น ในทางปฏิบัติจึงนิยมเรียกกันว่าเป็น “คดีพิเศษ” ของศาลยุติธรรม

(๕) คดีกฎหมายอิสลาม ได้แก่ คดีแพ่งว่าด้วยครอบครัวและมรดก ที่คู่ความทุกฝ่ายเป็นอิสลามศาสนิก เฉพาะที่พิพาทกันในเขตศาลจังหวัดสตูล ศาลจังหวัดยะลา ศาลจังหวัดปัตตานี ศาลจังหวัดนราธิวาส และศาลจังหวัดเบตง ตามพระราชบัญญัติให้ใช้กฎหมายอิสลามในจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสตูล พ.ศ. ๒๕๔๙ คดีกฎหมายอิสลามในเขต ๔ จังหวัดภาคใต้จะต้องมีผู้พิพากษากฎหมายอิสลาม เรียกชื่อว่า “ตะโต๊ะยุติธรรม” ร่วมเป็นองค์คณะกับผู้พิพากษาศาลยุติธรรมด้วย โดยให้ผู้พิพากษาเป็นหลักในด้านวิธีพิจารณาและการวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริง ส่วนตะโต๊ะยุติธรรมเป็นผู้วินิจฉัยชี้ขาดปัญหากฎหมายอิสลาม คำวินิจฉัยของตะโต๊ะยุติธรรมให้เป็นที่สุด

(๖) คดีอาญาสำหรับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ได้แก่คดีอาญาที่นายกรัฐมนตรีนายกรัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือข้าราชการการเมืองอื่น ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการหรือทุจริตต่อหน้าที่ตามประมวลกฎหมายอาญา หรือกฎหมายอื่น และคดีแพ่งที่บุคคลดังกล่าวถูกกล่าวหาว่าร้ายรอยผิดปกตินอกจากนี้ยังให้รวมถึงกรณีที่บุคคลอื่นเป็นตัวการ ผู้ใช้ และผู้สนับสนุนให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองดังกล่าว

กระทำผิดด้วย^๘ คดีอาญาสำหรับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองนี้เป็นคดีที่จะต้องฟ้องต่อศาลฎีกาโดยตรง และให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีอำนาจพิจารณาพิพากษาเสร็จเด็ดขาดเพียงศาลเดียว โดยองค์คณะผู้พิพากษาในศาลฎีกาจำนวน ๙ คน ซึ่งได้รับเลือกจากที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาโดยวิธีลงคะแนนลับ และให้เลือกเป็นรายคดี^๙

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๗๘ วรรคสาม ได้บัญญัติเพิ่มเติมให้ผู้ที่ถูกพิพากษาลงโทษยืนอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาได้ภายใน ๓๐ วันนับแต่วันที่มีคำพิพากษา โดยกำหนดเงื่อนไขของการอุทธรณ์ไว้ว่า จะต้อง “มีพยานหลักฐานใหม่ ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ”

(๗) คดีเลือกตั้งบางประเภท ข้อพิพาทและปัญหาเกี่ยวกับการเลือกตั้งที่สำคัญๆ อยู่ในอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่จะต้องดำเนินการสืบสวน สอบสวน และวินิจฉัยสั่งการโดยเร็ว และไม่อยู่ในอำนาจของศาลใดที่จะวินิจฉัยสั่งการ แต่ก็มีข้อยกเว้นในบางกรณีที่รัฐธรรมนูญ และกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา และกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นบัญญัติให้เป็นอำนาจของศาลอุทธรณ์ หรือศาลฎีกาที่จะต้องวินิจฉัยชี้ขาดให้เสร็จก่อนการเลือกตั้ง เช่น ปัญหาเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้ง และการให้ศาลอุทธรณ์มีอำนาจตรวจสอบคำวินิจฉัยของ กกต. ที่ให้ยกเลิกผลการเลือกตั้งท้องถิ่นที่ กกต. ได้ประกาศไปก่อนแล้ว และให้ศาลฎีกาตรวจสอบคำวินิจฉัยของ กกต. ที่ให้ยกเลิกผลการเลือกตั้ง ส.ส. และ ส.ว. หลังจากที่ได้ประกาศผลไปแล้ว เป็นต้น ส่วนคำวินิจฉัยของ กกต. ก่อนการประกาศผลการเลือกตั้งนั้น รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๙ วรรคหนึ่ง บัญญัติให้คำวินิจฉัย

^๘ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๗๕ ถึงมาตรา ๒๗๘

^๙ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๑๙ วรรคสี่

ของ กกต.เป็นที่สุด ดังนั้นจึงไม่อยู่ในอำนาจตรวจสอบของศาล^{๑๐}

(๘) คดีที่เกี่ยวข้องกับการออกข้อกำหนด ประกาศ คำสั่ง หรือการกระทำตามพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. ๒๕๔๘

ปัญหาที่หลีกเลี่ยงไม่ได้สำหรับประเทศที่จัดระบบศาลให้อยู่ในระบบ “ศาลคู่ขนาน” อย่างระบบศาลไทยในปัจจุบันก็คือ ความขัดแย้งกันระหว่างศาลต่างระบบ ทั้งในเรื่องเขตอำนาจ และคำวินิจฉัยชี้ขาดคดี ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีกลไกสำหรับแก้ปัญหาดังกล่าวไว้ด้วย ซึ่งรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๙๙ วรรคหนึ่งได้บัญญัติทางแก้ไว้ว่า “ในกรณีที่มีปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลยุติธรรม ศาลปกครอง ศาลทหาร หรือศาลอื่น ให้ผู้พิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดโดยคณะกรรมการคณะหนึ่งซึ่งประกอบด้วย ประธานศาลฎีกาเป็นประธาน ประธานศาลปกครองสูงสุด ประธานศาลอื่น และผู้ทรงคุณวุฒิอื่นอีกไม่เกินสี่คนตามที่กฎหมายบัญญัติ เป็นกรรมการ”

^{๑๐} ในกรณีที่มีการประกาศผลการเลือกตั้งแล้ว ถ้า กกต. เห็นว่าควรให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของ ส.ส. หรือ ส.ว. ผู้ใด กกต. จะต้องยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อให้ศาลฎีกาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๙ วรรคสอง หลักการดังกล่าวในวรรคสองนี้ต้องนำมาใช้บังคับกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นด้วยโดยอนุโลม โดยการยื่นคำร้องต่อศาลอุทธรณ์ และให้คำสั่งของศาลอุทธรณ์เป็นที่สุดตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๙ วรรคสี่

ส่วนที่ ๒ : อำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ ในการวินิจฉัยปัญหาที่มีผู้เสนอมาตามบทบัญญัติ รัฐธรรมนูญ รวม ๘ กรณี

การพิจารณาวินิจฉัยปัญหาที่มีผู้เสนอมาตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มีด้วยกัน ๘ กรณี ดังนี้

๑. การวินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่
๒. การวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างกฎหมายและร่างข้อบังคับการประชุมของฝ่ายนิติบัญญัติ
๓. การวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของเงื่อนไขการตราพระราชกำหนด ๒ เงื่อนไขตามมาตรา ๑๘๔ วรรคหนึ่งและวรรคสอง ก่อนที่รัฐสภาจะลงมติอนุมัติหรือไม่อนุมัติพระราชกำหนดนั้น
๔. การวินิจฉัยว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือ กรรมการ กระทำการใดเพื่อให้ตนมีส่วนโดยตรงหรือโดยอ้อมในการใช้งบประมาณรายจ่าย ตามมาตรา ๑๖๘ วรรคหก หรือไม่
๕. การวินิจฉัยปัญหาความขัดแย้งเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่างรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และองค์กรตามรัฐธรรมนูญ ตามมาตรา ๒๑๔
๖. การวินิจฉัยสมาชิกภาพ หรือคุณสมบัติของสมาชิกรัฐสภา รัฐมนตรี และกรรมการการเลือกตั้ง
๗. การวินิจฉัยเกี่ยวกับการคุ้มครองหลักประชาธิปไตยภายในพรรคการเมือง และการปกป้องคุ้มครองการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
๘. การวินิจฉัยว่าหนังสือสัญญาระหว่างประเทศไทยกับต่างประเทศฉบับใดจะต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภาตามมาตรา ๑๙๐ วรรคสอง ก่อนหรือไม่

๑. วินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ มีช่องทางการเสนอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย ๕ ช่องทาง คือ

๑.๑ ศาลใดศาลหนึ่งส่งมาให้วินิจฉัยตามมาตรา ๒๑๑

๑.๒ ผู้ตรวจการแผ่นดินส่งมาให้วินิจฉัยตามมาตรา ๒๔๕ (๑)

๑.๓ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติส่งมาตามมาตรา ๒๕๗ (๒) เพิ่มขึ้นใหม่โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

๑.๔ บุคคลผู้ถูกละเมิดสิทธิเสรีภาพเพราะเหตุแห่งบทบัญญัติกฎหมายใด ยื่นคำร้องขอให้วินิจฉัยว่าบทกฎหมายนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ตามมาตรา ๒๑๒ เพิ่มขึ้นใหม่โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๑๒ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้มีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อมีคำวินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญได้” และมาตรา ๒๑๒ วรรคสอง บัญญัติว่า “การใช้สิทธิตามวรรคหนึ่งต้องเป็นกรณีที่ไม้อาจใช้สิทธิโดยวิธีการอื่นได้แล้ว ทั้งนี้ ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ”

เมื่อพิจารณาบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๑๒ แล้วเห็นว่า ผู้ที่จะยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวข้างต้น ต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ดังนี้

(๑) ต้องเป็นบุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้

(๒) บุคคลนั้นต้องยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อมีคำวินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ และ

(๓) ต้องเป็นกรณีที่บุคคลนั้นไม้อาจใช้สิทธิโดยวิธีการอื่นได้แล้ว

ตัวอย่าง (๑) คำร้องของผู้ร้องมีลักษณะเพียงแต่ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญมีความเห็นเกี่ยวกับกรณีวินิจฉัยคดีของศาลฎีกาในลักษณะหาหรือ และขอให้ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้คณะกรรมการการเลือกตั้งและผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งที่ ๓ จังหวัดร้อยเอ็ด ดำเนินการเพื่อให้ผู้ร้องเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งเท่านั้น ผู้ร้องหาได้ยื่นคำร้องเพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ตามหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๑๒ วรรคหนึ่ง ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ แต่อย่างไร จึงไม่เข้าหลักเกณฑ์ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๑๒ ที่ศาลรัฐธรรมนูญจะรับไว้พิจารณาวินิจฉัยได้

(๒) คำร้องที่ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาว่าร่างพระราชบัญญัติชุมชน พ.ศ. ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๓ มาตรา ๔ มาตรา ๒๘ มาตรา ๓๐ มาตรา ๖๖ และมาตรา ๖๗ ผู้ร้องมิได้โต้แย้งว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญตามหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๑๒ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ แต่อย่างไร รัฐธรรมนูญมาตรา ๒๑๒ มิได้ให้อำนาจศาลรัฐธรรมนูญตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างกฎหมายไม่เข้าหลักเกณฑ์ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๑๒ ที่ศาลรัฐธรรมนูญจะรับไว้พิจารณาวินิจฉัยได้

(๓) การที่ผู้ร้องร้องว่าพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยบูรพา พ.ศ. ๒๕๕๐ ผ่านการพิจารณาในวาระ ๓ โดยไม่ชอบด้วยมาตรา ๑๒๖ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ เป็นการร้องว่า กระบวนการตรากฎหมายฉบับดังกล่าวไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ มิใช่เป็นการขอให้ศาลมีคำวินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ผู้ร้องไม่อาจใช้สิทธิตามมาตรา ๒๑๒ วรรคหนึ่ง ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้ ส่วนการที่ผู้ร้องอ้างว่าเนื้อหาของพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยบูรพา พ.ศ. ๒๕๕๐ ขัดหรือแย้งและไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญแห่ง

ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ เป็นกรณีที่ผู้ร้องมิได้ระบุอย่างชัดเจนว่าพระราชบัญญัติดังกล่าวบทบัญญัติมาตราใดที่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้ร้องที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้และขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยว่าบทบัญญัตินั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญมาตราใด และการที่ผู้ร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าเนื้อหาของพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยบูรพา พ.ศ. ๒๕๕๐ ขัดหรือแย้งกับหลักกฎหมายทั่วไป กฎหมาย ป.ป.ช. และขัดหรือแย้งต่อหลักการถ่วงดุลอำนาจในการตรวจสอบโดยอำนาจตุลาการ ก็มีใช้เป็นการขอให้ศาลมีคำวินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ นอกจากนี้การที่ผู้ร้องจะใช้สิทธิตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๒ ได้ จะต้องเป็นกรณีที่ผู้ร้องไม่อาจใช้สิทธิโดยวิธีการอื่นตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๑ มาตรา ๒๔๕ (๑) มาตรา ๒๕๗ วรรคหนึ่ง (๒) ได้แล้วด้วย ดังนั้น คำร้องของผู้ร้องจึงไม่เข้าหลักเกณฑ์ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๑๒ ที่ศาลรัฐธรรมนูญจะรับไว้พิจารณาวินิจฉัยได้

(๔) คำร้องที่ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า การพิพากษาคดีของศาลฎีกาโดยได้ยกเอาเอกสารที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย มาพิพากษาคดีเป็นการกระทำที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๑๙๗ วรรคหนึ่ง หรือไม่ ซึ่งเป็นการร้องขอเพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยเกี่ยวกับการใช้ดุลพินิจในการดำเนินการพิพากษาคดีของศาลว่าขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ โดยไม่ได้ร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายใดขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญตามหลักเกณฑ์ของมาตรา ๒๑๒ วรรคหนึ่ง คำร้องจึงไม่ต้องด้วยหลักเกณฑ์ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๒ วรรคหนึ่ง

(๕) คำร้องที่ยื่นโดยอาศัยอำนาจตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๒ เพื่อขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยว่า การกระทำของฝ่ายโจทก์หรือผู้ที่เกี่ยวข้องเป็นกรณีหมิ่นประมาท อาฆาตมาดร้ายต่อพระเกียรติ พระบรมเดชานุภาพแห่งสถาบันพระมหากษัตริย์หรือไม่และเป็นการกระทำที่เข้าข่ายร่วมกันก่อการกบฏหรือไม่ ผู้ร้องจะใช้สิทธิทางกฎหมายขอยื่นเรื่องเพื่อถอดถอน

คณะผู้พิพากษาศาลดังกล่าวออกจากตำแหน่งได้หรือไม่ และผู้ร้องจะใช้สิทธิทางกฎหมายขอขึ้นเรื่องเพื่อขอความคุ้มครองต่อองค์กรคุ้มครองสิทธิมนุษยชนแห่งโลก (เอ็นจีโอ) ได้หรือไม่ ผู้ร้องมิได้โต้แย้งว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญตามหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๑๒ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ แต่อย่างไร

(๖) แม้คำร้องของผู้ร้องจะเป็นการยื่นคำร้องเพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๙ วรรคสอง (๑) ที่มีให้ศาลปกครองมีอำนาจพิจารณาพิพากษาเรื่องการดำเนินการเกี่ยวกับวินัยทหาร ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ อันเป็นการละเมิดสิทธิและเสรีภาพในการฟ้องคดีของผู้ร้องก็ตาม แต่ผู้ร้องยังสามารถใช้สิทธิโดยวิธีการอื่นต่อศาลยุติธรรมได้ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๘ และเมื่อผู้ร้องยังมีได้ใช้สิทธิตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๑ จึงไม่เข้าหลักเกณฑ์ที่ศาลรัฐธรรมนูญจะรับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๒

ส่วนประเด็นตามคำร้องที่ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าการนำคดีที่ถึงที่สุดแล้วมาฟ้องอีกเป็นการต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๑ วรรคสาม หรือไม่ และการกระทำของหน่วยงานของรัฐที่กระทำต่อผู้ร้องชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ ประเด็นตามคำร้องดังกล่าวมิได้โต้แย้งว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายใดขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๑๒ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ แต่อย่างไร จึงไม่เข้าหลักเกณฑ์ที่ศาลรัฐธรรมนูญจะรับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัยอีกเช่นกัน

๑.๕ เมื่อศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยเรื่องใดได้แล้ว แต่ก่อนที่จะวินิจฉัยเรื่องนั้นได้ จำเป็นต้องวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของบทกฎหมายใดก่อน ก็สามารถวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของบทกฎหมายนั้นได้ตามบรรทัดฐานคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเอง คำวินิจฉัยที่ ๔/๒๕๕๑, ๑๕/๒๕๕๑ และ ๕๔/๒๕๕๒

หมายเหตุ (๑) การตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายที่ประกาศใช้บังคับแล้วนี้ ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจตรวจสอบเนื้อหาสาระหรือ “บทบัญญัติ” ของกฎหมายเท่านั้น ไม่มีอำนาจตรวจสอบกระบวนการตรากฎหมายดังกล่าวด้วยซึ่งแตกต่างจากการตรวจสอบ “ร่างกฎหมาย” ก่อนที่จะประกาศใช้บังคับ

(๒) คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีผลเด็ดขาดผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล และองค์กรอื่นของรัฐ (มาตรา ๒๑๖ วรรคห้า) แต่ไม่กระทบกระเทือนถึงคำพิพากษาของศาลอันถึงที่สุดไปก่อนแล้ว (มาตรา ๒๑๑ วรรคสาม) ทั้งไม่ผูกมัดศาลรัฐธรรมนูญเป็นเด็ดขาดด้วย กล่าวคือ ศาลรัฐธรรมนูญอาจเปลี่ยนบรรทัดฐานของตนเองได้ ดังตัวอย่างในคำวินิจฉัยที่ ๕๘-๖๒/๒๕๕๓ ซึ่งวินิจฉัยว่าองค์ประกอบกรรมาธิการต้องมีชื่อกรรมาธิการรัฐธรรมนูญ กลับคำวินิจฉัยเดิมที่ ๔/๒๕๕๑, ๗/๒๕๕๑, และ ๑๐/๒๕๕๑

(๓) การพิจารณาว่าบทบัญญัติกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนั้น มาตรา ๖ แห่งรัฐธรรมนูญระบุว่า ให้พิจารณาว่าขัดหรือแย้งต่อ “รัฐธรรมนูญนี้” เท่านั้น มิใช่รัฐธรรมนูญอื่น ดังนั้น จึงขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญฉบับก่อนๆ ที่ถูกยกเลิกไปแล้วไม่ได้ (คำวินิจฉัยที่ ๑๑/๒๕๕๑)

๒. การวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างกฎหมายและร่างข้อบังคับ การประชุมของฝ่ายนิติบัญญัติ

เป็นการวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างกฎหมายและร่างข้อบังคับการประชุมของฝ่ายนิติบัญญัติว่า

๒.๑ มีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่เพียงใด ? และ

๒.๒ ตราบใดที่ไม่ถูกต้องตามกระบวนการวิธีการที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญหรือไม่ ? รวม ๔ ช่องทาง

(๑) ประธานรัฐสภาส่งร่างพ.ร.บ.ประกอบรัฐธรรมนูญมาให้วินิจฉัยตามมาตรา ๑๔๑ ทั้งนี้ ศาลรัฐธรรมนูญต้องวินิจฉัยให้แล้วเสร็จภายใน ๓๐ วันนับแต่วันที่ได้รับเรื่อง

(๒) นายกรัฐมนตรีสั่ง หรือ ส.ส. และ ส.ว. จำนวนไม่น้อยกว่า ๑ ใน ๑๐ ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา ขอให้ประธานแห่งสภา ส่งร่าง พ.ร.บ.ไปให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยตามมาตรา ๑๕๔

(๓) สภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภามีมติว่าร่างพระราชบัญญัติใด มีหลักการอย่างเดียวกันหรือคล้ายกันกับหลักการของร่างพระราชบัญญัติที่ถูกยับยั้งไว้ ให้ประธานแห่งสภาส่งร่างพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยตามมาตรา ๑๕๔

(๔) ให้นำมาตรา ๑๕๔ มาใช้บังคับกับร่างข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ร่างข้อบังคับการประชุมวุฒิสภา และร่างข้อบังคับการประชุมรัฐสภาโดยอนุโลม

ข้อสังเกต : นายกรัฐมนตรีไม่มีอำนาจส่งร่างข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ร่างข้อบังคับการประชุมวุฒิสภา และร่างข้อบังคับการประชุมรัฐสภาให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยได้

หมายเหตุ (๑) ตรวจสอบได้ทั้งเนื้อหาสาระ(Substance) และกระบวนการ(Process) คำวินิจฉัยที่ ๒-๔/๒๕๕๑ เว้นแต่กรณีตาม (๓)

(๒) กรณีร่างพระราชบัญญัติที่ถูกยับยั้งไว้เป็นร่างพระราชบัญญัติที่เสนอโดยประธานศาลหรือประธานองค์กรอิสระที่มีอำนาจเสนอประธานศาลหรือประธานองค์กรอิสระจะเสนอร่างพระราชบัญญัติที่มีหลักการอย่างเดียวกันหรือคล้ายกันกับหลักการของร่างพระราชบัญญัติที่ถูกยับยั้งไว้ได้หรือไม่? เห็นว่า ถึงแม้มาตรา ๑๕๔ จะมีได้ห้ามประธานศาลและประธานองค์กรอิสระไว้ แต่โดยเหตุผลและเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๑๕๔ มุ่งที่จะป้องกันมิให้รัฐสภาต้องทำงานซ้ำซ้อนโดยไม่จำเป็น จึงควรขยายข้อห้ามนี้มาใช้กับประธานศาลและประธานองค์กรอิสระด้วย โดยเฉพาะถ้าเป็นการเสนอร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ได้มีมาตรา ๑๕๐ วรรคสอง บัญญัติให้นำบทบัญญัติในหมวด ๖ ส่วนที่ ๗ ว่าด้วยการตราพระราชบัญญัติมาใช้บังคับโดยอนุโลม ซึ่งหากมีปัญหาเช่นนี้ขึ้นประธานสภาผู้แทนราษฎรหรือประธานวุฒิสภาย่อมมี

อำนาจสง่ร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยได้ ตามมาตรา ๑๔๙ วรรคสอง

๓. การวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของเงื่อนไขการตราพระราชกำหนด ๒ เงื่อนไข ตามมาตรา๑๘๔ วรรคหนึ่งและวรรคสอง ก่อนที่รัฐสภาจะลงมติอนุมัติหรือไม่อนุมัติพระราชกำหนดนั้น

๓.๑ พระราชกำหนดนั้นตราขึ้นเพื่อประโยชน์ในอันที่จะรักษาความปลอดภัยของประเทศ ความปลอดภัยสาธารณะ ความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของประเทศ หรือป้องกันภัยพิบัติสาธารณะตามมาตรา ๑๘๔ วรรคหนึ่ง จริงหรือไม่ ?

๓.๒ จำเป็นต้องตราพระราชกำหนดนั้น เพราะ“เป็นกรณีฉุกเฉินที่มีความจำเป็นรีบด่วนอันมิอาจจะหลีกเลี่ยงได้” ตามมาตรา ๑๘๔ วรรคสอง จริงหรือไม่?

ทั้งนี้ ผู้เสนอ ได้แก่ ส.ส. หรือ ส.ว. จำนวนไม่น้อยกว่า ๑ ใน ๕ ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของแต่ละสภา (ส.ส. ๙๖ คน หรือ ส.ว. ๓๐ คน) เข้าชื่อกันเสนอต่อประธานแห่งสภา และประธานแห่งสภานั้นต้องส่งความเห็นไปยังศาลรัฐธรรมนูญภายใน ๓ วันนับแต่วันที่ได้รับความเห็น และต้องรอการพิจารณาอนุมัติหรือไม่อนุมัติพระราชกำหนดนั้นไว้ก่อน จนกว่าจะได้รับแจ้งคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ตามมาตรา ๑๘๕ วรรคหนึ่งและสอง

คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญว่ามีเงื่อนไขไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญต้องมีคะแนนเสียงไม่น้อยกว่า ๒ ใน ๓ ของจำนวนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทั้งหมด (= ๖ เสียงขึ้นไป) ตามมาตรา ๑๘๕ วรรคสี่

ข้อสังเกต : (๑) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ให้ตรวจสอบได้เฉพาะเงื่อนไขตามวรรคหนึ่งเท่านั้น จะตรวจสอบเงื่อนไขตามวรรคสองไม่ได้ แต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้ขยายอำนาจการตรวจสอบตามวรรคสองด้วย

(๒) เนื้อความของพระราชกำหนดถูกตรวจสอบได้ตามข้อ ๑ อีก ๕ ช่องทาง

**๔. การวินิจฉัยว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือกรรมการ
กระทำการใดเพื่อให้ตนมีส่วนโดยตรงหรือโดยอ้อมในการใช้งบประมาณ
รายจ่าย ตามมาตรา ๑๖๘ วรรคหก หรือไม่**

๔.๑ ผู้เสนอเรื่องได้แก่ ส.ส. หรือ ส.ว. จำนวนไม่น้อยกว่า ๑ ใน ๑๐
ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของแต่ละสภา (๔๘ หรือ ๑๕ แล้วแต่
กรณี) เสนอความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญได้เลย (มาตรา ๑๖๘ วรรคเจ็ด)

๔.๒ ศาลรัฐธรรมนูญต้องพิจารณาวินิจฉัยภายใน ๗ วันนับแต่ได้รับ
ความเห็นดังกล่าว → หากวินิจฉัยว่ามีการกระทำฝ่าฝืนเช่นนั้น ให้การเสนอ
การแปรญัตติ หรือการกระทำดังกล่าวสิ้นผลไป (มาตรา ๑๖๘ วรรคเจ็ด)

ข้อสังเกต : ผู้กระทำการฝ่าฝืนหลักสำคัญในเรื่องนี้จะต้องรับผิดชอบอย่างไร
ไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้ น่าจะเป็นเหตุถอดถอน หรือรับผิดชอบจริยธรรมได้

**๕. การวินิจฉัยปัญหาความขัดแย้งเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่างรัฐสภา
คณะรัฐมนตรี และองค์กรตามรัฐธรรมนูญ**

ตามบทบัญญัติในมาตรา ๒๑๔ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
พุทธศักราช ๒๕๕๐ มีข้อพิจารณา ดังนี้

(๑) “มีความขัดแย้ง” เกิดขึ้นจริง มิใช่ปัญหาข้อกฎหมายที่เพียงแต่
เห็นไม่ตรงกัน

มาตรา ๒๑๔ บัญญัติชัดเจนว่า ศาลรัฐธรรมนูญจะรับพิจารณาวินิจฉัย
เรื่องนี้ได้เฉพาะในกรณีที่ “มีความขัดแย้ง” เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่าง
องค์กรที่ระบุไว้เกิดขึ้นจริง มิใช่กรณีที่เป็นปัญหาทางกฎหมายหรือทางวิชา
การที่เพียงแต่เห็นไม่ตรงกันเท่านั้น ยังมีได้มีความขัดแย้งเกิดขึ้นจริงในทาง
ปฏิบัติแต่อย่างไร

(๒) เป็นความขัดแย้ง “ระหว่างสององค์กรขึ้นไป” ไม่รวมถึงปัญหา
เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรใดองค์กรหนึ่งเพียงองค์กรเดียว

ความขัดแย้งเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรต่างๆ ตามมาตรา ๒๑๔ นี้ จะต้องเป็นความขัดแย้งระหว่างสององค์กรขึ้นไปเท่านั้น มิได้รวมถึงปัญหาที่เกี่ยวกับการใช้อำนาจหรือการปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรใดองค์กรหนึ่งเพียงองค์กรเดียว (ข้อนี้จึงแตกต่างจากรัฐธรรมนูญปี ๒๕๕๐ ไปในทางที่จำกัดขอบอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญให้แคบลงและเป็นผลให้แนวบรรทัดฐานเดิมตามคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๕๔/๒๕๕๒ ของศาลรัฐธรรมนูญไม่อาจใช้เป็นบรรทัดฐานได้อีกต่อไป)

(๓) เป็นความขัดแย้งระหว่าง “คณะรัฐมนตรี รัฐสภา หรือองค์กรตามรัฐธรรมนูญ”

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้บัญญัติไว้ชัดเจนแล้ว โดยจัดให้มีหมวดที่ว่าด้วยองค์กรตามรัฐธรรมนูญขึ้นโดยเฉพาะเป็นหมวดที่ ๑๑ ซึ่งแบ่งองค์กรตามรัฐธรรมนูญออกเป็น ๒ กลุ่ม รวมทั้งหมดเป็น ๗ องค์กรด้วยกัน ดังนี้

ก. องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ มีทั้งหมด ๔ องค์กร ได้แก่ ๑) คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) ๒) คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ๓) คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน (คตง.) และ ๔) ผู้ตรวจการแผ่นดิน (Ombudsman)

ข. องค์กรอื่นตามรัฐธรรมนูญ มี ๓ องค์กรด้วยกัน คือ ๑) คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ๒) องค์กรอัยการ และ ๓) สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

องค์กรอื่นนอกเหนือจาก ๗ องค์กรตามหมวด ๑๑ ของรัฐธรรมนูญดังกล่าวไม่ถือว่าเป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญที่จะขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยปัญหาความขัดแย้งเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่างกันเองได้

อนึ่ง มาตรา ๒๑๔ แห่งรัฐธรรมนูญ ฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๐ ยังได้บัญญัติให้รัฐสภา และคณะรัฐมนตรี สามารถเสนอเรื่องความขัดแย้งเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่างกัน หรือความขัดแย้งกับองค์กรตามรัฐธรรมนูญขององค์กรใดองค์กรหนึ่งใน ๗ องค์กร ตามหมวด ๑๑ ได้ด้วย

(๔) องค์กรที่ขัดแย้งกันนั้น “มิใช่ศาล”

ข้อจำกัดที่มาตรา ๒๑๔ บัญญัติให้ศาลลงอีกกรณีหนึ่ง ได้แก่ “องค์กรศาล” โดยบัญญัติว่าให้เสนอเรื่องความขัดแย้งเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่างรัฐสภา คณะรัฐมนตรี หรือองค์กรตามรัฐธรรมนูญ “ที่มีศาล” ให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยได้ ดังนั้น ศาลใดศาลหนึ่งจะเสนอเรื่องความขัดแย้งเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลกับศาล หรือศาลกับองค์กรอื่น ไปให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยตามมาตรา ๒๑๔ ไม่ได้ และประธานรัฐสภานายกรัฐมนตรี หรือองค์กรตามรัฐธรรมนูญ ก็จะเสนอเรื่องความขัดแย้งเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่างองค์กรของตนกับศาลใดศาลหนึ่งไปให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยไม่ได้เช่นกัน

๖. การวินิจฉัยสมาชิกภาพ หรือคุณสมบัติของสมาชิกรัฐสภา รัฐมนตรี และกรรมการการเลือกตั้ง

๖.๑ **วินิจฉัยการสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาตามมาตรา ๙๑**

(ก) ผู้เริ่มเรื่อง ส.ส. หรือ ส.ว. จำนวนไม่น้อยกว่า ๑ ใน ๑๐ ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของแต่ละสภา เข้าชื่อร้องต่อประธานแห่งสภาที่ตนเป็นสมาชิกว่า สมาชิกภาพของสมาชิกคนใดคนหนึ่งแห่งสภานั้นสิ้นสุดลงหนึ่ง ก.ก.ต. ก็มีสิทธิส่งเรื่องนี้ให้ประธานแห่งสภาได้อีกทางหนึ่งด้วย

(ข) เหตุแห่งการสิ้นสุดสมาชิกภาพ เฉพาะการสิ้นสุดสมาชิกภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๑๐๖ (๓) (๔) (๕) (๖) (๗) (๘) (๑๐) หรือ (๑๑) สำหรับ ส.ส. และตามมาตรา ๑๑๙ (๓) (๔) (๕) (๗) หรือ (๘) สำหรับ ส.ว.

(ค) ผู้ส่งเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย ได้แก่ ก.ก.ต. หรือประธานแห่งสภาที่ได้รับเรื่องจาก ส.ส. หรือ ส.ว. ซึ่งทั้งตัวบทและเจตนารมณ์บังคับว่าประธานแห่งสภาจะต้องส่งเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยจะใช้ดุลพินิจไม่ส่งไม่ได้ เพราะมีเช่นนั้นอำนาจวินิจฉัยเรื่องนี้จะกลายเป็นอำนาจของประธานสภาไป

๖.๒ วินิจฉัยการขาดคุณสมบัติของรัฐมนตรีอันเป็นเหตุให้ความเป็นรัฐมนตรีสิ้นสุดลง ตามมาตรา ๑๘๒ วรรคสาม ประกอบมาตรา ๙๑

(ก) ผู้เริ่มเรื่อง ได้แก่ ส.ส. หรือ ส.ว. จำนวนไม่น้อยกว่า ๑ ใน ๑๐ ของแต่ละสภา เข้าชื่อกันเสนอเรื่องต่อประธานสภาที่ตนเป็นสมาชิกได้ เพราะมาตรา ๑๘๒ วรรคสามบัญญัติให้นำมาตรา ๙๑ มาใช้บังคับกับกรณีนี้ด้วย

(ข) เหตุที่จะให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย มีได้เฉพาะ ๕ เหตุเท่านั้น คือ เหตุตามมาตรา ๑๘๒ วรรคหนึ่ง ๔ เหตุ ได้แก่ (๒) ลาออก (๓) ต้องคำพิพากษา ให้จำคุก (๔) ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๑๗๔ (๗) กระทำการอันต้องห้ามตามมาตรา ๒๖๗ มาตรา ๒๖๘ หรือมาตรา ๒๖๙ กับเหตุตาม มาตรา ๑๘๒ วรรคสอง อีกเหตุหนึ่งคือ ความเป็นรัฐมนตรีของนายกรัฐมนตรี สิ้นสุดลงเมื่อดำรงตำแหน่งครบ ๘ ปี ตามมาตรา ๑๗๑ วรรคสี่

(ค) ผู้ส่งเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย นอกจากประธานสภาที่ได้รับเรื่องจากสมาชิกแห่งสภาที่ตนเป็นประธานแล้ว มาตรา ๑๘๒ วรรคสามยังบัญญัติให้ ก.ก.ต.เป็นผู้ส่งเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยได้อีกทางหนึ่งด้วย

๖.๓ วินิจฉัยคุณสมบัติหรือลักษณะต้องห้ามของกรรมการการเลือกตั้ง ตามมาตรา ๒๓๓

(ก) ผู้เริ่มเรื่อง ส.ส. และ/หรือ ส.ว. รวมกันไม่น้อยกว่า ๑ ใน ๑๐ ของจำนวนสมาชิกรัฐสภาเท่าที่มีอยู่ทั้งหมด เข้าชื่อกันร้องต่อประธานรัฐสภาว่า ก.ก.ต. คนใดขาดคุณสมบัติ หรือมีลักษณะต้องห้าม หรือกระทำการอันต้องห้าม ตามมาตรา ๒๓๐

(ข) เหตุที่จะให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย ทุกเหตุตามมาตรา ๒๓๐ ซึ่งโยงไปถึงเหตุตามมาตรา ๒๐๕ (๑) (๔) (๕) และ (๖) กับเหตุตามมาตรา ๒๐๗ อีก ๔ เหตุด้วย

(ค) ผู้ส่งเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย มาตรา ๒๓๓ วรรคหนึ่ง บัญญัติให้ประธานรัฐสภาเป็นผู้ส่ง โดยต้องส่งไปภายใน ๓ วันนับแต่วันที่ได้รับคำร้อง ซึ่งประธานรัฐสภาไม่น่าจะมีดุลพินิจที่จะไม่ส่งเช่นกัน

๗. การวินิจฉัยเกี่ยวกับการคุ้มครองหลักประชาธิปไตยภายในพรรคการเมือง และการปกป้องคุ้มครองการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มีอยู่ ๓ ช่องทาง คือ

๗.๑ มติหรือข้อบังคับของพรรคการเมือง ขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของ ส.ส. หรือขัดแย้งต่อหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขหรือไม่? ตามมาตรา ๖๕

(ก) เหตุที่จะให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย ตามมาตรา ๖๕ นี้มีได้ ๒ เหตุ คือ (๑) มติหรือข้อบังคับของพรรคการเมืองใด ขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญของส.ส.หรือไม่ หรือ (๒) ขัดหรือแย้งต่อหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขหรือไม่? ซึ่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๓๓ วรรคสอง มีบทสันนิษฐานเด็ดขาดให้ถือว่าขัดหรือแย้งต่อหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขเอาไว้ด้วย

(ข) ผู้เสนอเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยมีได้ ๓ กลุ่ม คือ *กลุ่มที่ ๑* ส.ส. ซึ่งเป็นสมาชิกพรรคการเมือง *กลุ่มที่ ๒* กรรมการบริหารของพรรคการเมือง หรือ *กลุ่มที่ ๓* สมาชิกของพรรคการเมืองเองนั้น ทั้งนี้ตามจำนวนที่กำหนดในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ ซึ่งฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๓๓ วรรคหนึ่ง ได้กำหนดจำนวน ส.ส.ต้องไม่น้อยกว่า ๑ ใน ๔ ของส.ส.ในพรรคนั้นทั้งหมด สำหรับกรรมการบริหารพรรคต้องไม่น้อยกว่า ๑ ใน ๓ ของกรรมการบริหารพรรคทั้งหมด ส่วนสมาชิกพรรคต้องมีจำนวนไม่น้อยกว่า ๑๐๐ คน จึงจะร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยได้

(ค) ผลของคำวินิจฉัย มาตรา ๖๕ วรรคสี่ บัญญัติถึงผลในกรณีที่วินิจฉัยว่ามติหรือข้อบังคับของพรรคการเมืองขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐาน

แห่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขว่า ให้มติหรือข้อบังคับนั้นเป็นอันยกเลิกไป แต่มิได้บัญญัติถึงผลในกรณีที่ว่าวินิจฉัยว่า มติหรือข้อบังคับของพรรคการเมืองขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของ ส.ส.ไว้ด้วย อย่างไรก็ตาม พ.ร.บ.ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๓๓ วรรคสามได้บัญญัติเพิ่มเติมให้มติหรือข้อบังคับนั้น เป็นอันยกเลิกไปเช่นกัน ในกรณีเช่นนี้จึงเป็นที่มั่นใจได้ว่า มติหรือข้อบังคับของ พรรคการเมืองดังกล่าวไม่อาจใช้บังคับแก่ ส.ส.ในพรรคได้ และ ส.ส.ย่อมมีสิทธิ ที่จะปฏิบัติหน้าที่ไปได้ตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้

๗.๒ วินิจฉัยยุทธธรรมของ ส.ส. ที่ถูกพรรคการเมืองมีมติให้พ้นจากการ เป็นสมาชิกพรรค ตามมาตรา ๑๐๖ (๗)

ตามมาตรา ๑๐๖ (๗) บัญญัติให้สมาชิกภาพของ ส.ส. สิ้นสุดลง หาก ถูกพรรคการเมืองที่ตนสังกัดมีมติให้พ้นจากการเป็นสมาชิกของพรรคฯ มติ ดังกล่าวต้องมีคะแนนเสียงไม่น้อยกว่า ๓ ใน ๔ ของที่ประชุมร่วมระหว่าง ส.ส. และคณะกรรมการบริหารของพรรคนั้น

ส.ส. ที่ต้องมติดังกล่าวมีสิทธิอุทธรณ์ต่อศาลรัฐธรรมนูญภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันที่มีมติ อ้างเหตุว่ามตินั้นมีลักษณะตามมาตรา ๖๕ วรรคสาม คือ ขัด ต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญของ ส.ส.ผู้นั้น หรือขัดแย้ง ต่อหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ ทรงเป็นประมุข

ถ้าศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่ามติดังกล่าวมีลักษณะต้องห้ามอย่างใด อย่างหนึ่งในสองลักษณะนั้น ส.ส.คนนั้นยังคงเป็น ส.ส. ได้ต่อไป และอาจเข้า เป็นสมาชิกของพรรคการเมืองอื่นได้ภายใน ๓๐ วันนับแต่วันที่ศาลรัฐธรรมนูญ มีคำวินิจฉัย

อนึ่งคำวินิจฉัยของศาลเช่นนี้ย่อมทำให้มติของพรรคฯ สิ้นผลไปด้วยตาม มาตรา ๖๕ วรรคสี่ ดังนั้น ส.ส.คนนั้นจึงยังคงเป็นสมาชิกของพรรคการเมือง นั้นต่อไป จะไม่ย้ายไปสังกัดพรรคอื่นก็ได้

แต่ถ้าศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่ามติของพรรคฯมิได้มีลักษณะต้องห้าม ตามมาตรา ๖๕ วรรคสาม ให้ถือว่าสมาชิกภาพของส.ส.คนนั้นสิ้นสุดลงนับแต่ วันที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย

๗.๓ *วินิจฉัยกรณีบุคคลหรือพรรคการเมืองใช้สิทธิและเสรีภาพใน การการเมืองโดยมิชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ตามมาตรา ๖๘ และมาตรา ๒๓๗*

(ก) มาตรา ๖๘ ผู้เริ่มเรื่องจะเป็นใครก็ได้ที่ทราบเรื่องการกระทำของ ผู้ใดที่เป็นไปเพื่อล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ ทรงเป็นประมุข หรือเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจการปกครองประเทศโดยวิธีการที่ มิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ มีสิทธิเสนอเรื่องให้ ศาลรัฐธรรมนูญและอัยการสูงสุดตรวจสอบข้อเท็จจริงและยื่นคำร้องให้ ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยสั่งการให้เลิกการกระทำดังกล่าว ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญ ตรวจสอบพบว่าพรรคการเมืองเป็นผู้กระทำการดังกล่าว และได้มีคำสั่งให้พรรคฯ เลิกการกระทำนั้นแล้ว มาตรา ๖๘ วรรคสามให้อำนาจศาลรัฐธรรมนูญสั่งยุบ พรรคการเมืองดังกล่าวได้ด้วย และถ้าศาลรัฐธรรมนูญใช้ดุลพินิจสั่งยุบพรรค การเมืองนั้นแล้ว มาตรา ๖๘ วรรคสี่ บัญญัติในเชิงบังคับไว้ว่า “ให้เพิกถอน สิทธิเลือกตั้งของหัวหน้าพรรคการเมืองและกรรมการบริหารของพรรคการเมือง ที่ถูกยุบอยู่ในขณะที่กระทำความผิดเป็นระยะเวลา ๕ ปีนับแต่วันที่ ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งดังกล่าว”

(ข) มาตรา ๒๓๗ เป็นบทบัญญัติที่เพิ่มเติมขึ้นใหม่ในรัฐธรรมนูญ ฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๐ มีวัตถุประสงค์ที่จะแก้ปัญหาการทุจริตซื้อสิทธิขายเสียง ในการเลือกตั้ง ส.ส. และ ส.ว. ซึ่งเป็นมะเร็งร้ายของระบบการเมืองไทย และเป็นรากเหง้าหรือต้นเหตุแห่งปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันในแวดวงการเมือง และระบบราชการไทย อันเป็นเหตุให้ระบอบการปกครองของไทยไม่สามารถ พัฒนาให้พ้นจากวงจรอุบาทว์ได้จนทุกวันนี้

มาตรา ๒๓๗ วรรคหนึ่ง มุ่งเน้นไปที่พฤติกรรมทุจริตซื้อสิทธิซื้อเสียง ในการเลือกตั้งของ “ผู้สมัครรับเลือกตั้ง” เป็นสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นผู้กระทำการ

นั้นด้วยตนเอง หรือไปก่อหรือสนับสนุนให้คนอื่นกระทำการฝ่าฝืนกฎหมาย ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้ง ส.ส. และการได้มาซึ่ง ส.ว. หรือฝ่าฝืนระเบียบหรือประกาศของ ก.ก.ต. “อันมีผลทำให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม” ก็ให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของบุคคลดังกล่าวตามกฎหมาย ประกอบรัฐธรรมนูญนั้น ซึ่งมาตรา ๒๓๙ วรรคสองบัญญัติให้ ก.ก.ต.เป็นผู้เสนอเรื่องให้ศาลฎีกาวินิจฉัย และหากศาลฎีกาเห็นว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้นั้นกระทำความผิดจริง ก็ให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของบุคคลดังกล่าว

ในกรณีที่มีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า หัวหน้าพรรคการเมืองหรือกรรมการบริหารของพรรคการเมืองผู้ใดมีส่วนรู้เห็นหรือปล่อยปละละเลย หรือทราบถึงการกระทำนั้นแล้วมิได้ยับยั้งหรือแก้ไขเพื่อให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม มาตรา ๒๓๗ วรรคสองก็ให้ถือว่าพรรคการเมืองนั้นกระทำการเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศโดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญตามมาตรา ๖๘ ซึ่งผู้ที่ทราบถึงการกระทำดังกล่าวย่อมมีสิทธิเสนอเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญและอัยการสูงสุดยื่นคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยได้ ตามมาตรา ๖๘ วรรคสอง และหากศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้ยุบพรรคการเมืองนั้น ก็ให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของหัวหน้าพรรคและกรรมการบริหารพรรคดังกล่าวมีกำหนดเวลา ๕ ปี นับแต่วันที่มีคำสั่งให้ยุบพรรคการเมืองนั้น

๘. การวินิจฉัยว่าหนังสือสัญญาระหว่างประเทศไทยกับต่างประเทศฉบับใดจะต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภาตามมาตรา ๑๙๐ วรรคสองก่อนหรือไม่

๘.๑ ความหมาย

“หนังสือสัญญา” ตามมาตรา ๑๙๐ มุ่งหมายถึง (๑) ความตกลงระหว่างประเทศทุกประเภทที่จัดทำขึ้นระหว่างประเทศไทยกับรัฐต่างประเทศหรือองค์การระหว่างประเทศ (๒) ในรูปแบบที่เป็นลายลักษณ์อักษร ไม่ว่าจะถูกบันทึกไว้ในเอกสารฉบับเดียว หรือหลายฉบับที่เกี่ยวข้องกัน (๓) อยู่ภายใต้บังคับ

แห่งกฎหมายระหว่างประเทศ และ (๔) ไม่ว่าจะตั้งชื่อเรียกขานกันว่าอย่างไร
๘.๒ เรื่องสำคัญ ๕ เรื่อง ได้แก่

- (๑) มีบทเปลี่ยนแปลงอาณาเขตไทย
- (๒) เปลี่ยนแปลงเขตพื้นที่นอกอาณาเขตซึ่งประเทศไทยมีสิทธิอธิปไตยหรือมีเขตอำนาจ
- (๓) จะต้องออกพระราชบัญญัติอนุวัติการเพื่อให้เป็นไปตามความตกลงนั้น
- (๔) มีผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจหรือสังคมของประเทศอย่างกว้างขวาง หรือ
- (๕) มีผลผูกพันด้านการค้า การลงทุน หรืองบประมาณของประเทศอย่างมีนัยสำคัญ

****ทั้งนี้ ก็เพื่อให้เกิดความรอบคอบและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประเทศ****

๘.๓ บทสรุป

ความตกลงระหว่างประเทศที่จะต้องผ่านกระบวนการตรวจสอบตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๙๐ วรรคสอง นั้น จำกั้อยู่เฉพาะกรณีที่เข้าเงื่อนไข ๒ ประการเท่านั้น คือ

- (๑) ได้จัดทำขึ้นในลักษณะของ “หนังสือสัญญา” และ
- (๒) มีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งในห้าเรื่องตามที่ระบุไว้ข้างต้น

๘.๔ กรณีตัวอย่าง : คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๖ – ๗/๒๕๕๑

เรื่อง ประธานวุฒิสภาและประธานสภาผู้แทนราษฎร ส่งความเห็นของสมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยชี้ขาดว่าคำแถลงการณ์ร่วมไทย – กัมพูชา หรือ Joint Communiqué ฉบับลงวันที่ ๑๘ มิถุนายน ๒๕๕๑ เป็นหนังสือสัญญาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๑๙๐ วรรคสอง ซึ่งต้องได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา หรือไม่

สรุปข้อเท็จจริง

ประธานวุฒิสภาได้ส่งความเห็นของสมาชิกวุฒิสภาจำนวน ๗๗ คน และประธานสภาผู้แทนราษฎรส่งความเห็นของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จำนวน ๑๕๑ คน เพื่อขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยชี้ขาดตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๙๐ วรรคหก ประกอบมาตรา ๑๕๔ วรรคหนึ่ง (๑) ว่าคำแถลงการณ์ร่วม ไทย — กัมพูชา หรือ Joint Communiqué ฉบับลงวันที่ ๑๘ มิถุนายน ๒๕๕๑ เป็นหนังสือสัญญาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๑๙๐ วรรคสอง ซึ่งต้องได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา หรือไม่

สรุปคำวินิจฉัย

ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาแล้ว ลงมติ รวม ๒ ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่หนึ่ง คำแถลงการณ์ร่วมไทย — กัมพูชา หรือ Joint Communiqué ฉบับลงวันที่ ๑๘ มิถุนายน ๒๕๕๑ เป็นหนังสือสัญญาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๑๙๐ หรือไม่

ศาลรัฐธรรมนูญโดยมติเอกฉันท์วินิจฉัยคำแถลงการณ์ร่วมไทย — กัมพูชา หรือ Joint Communiqué ฉบับลงวันที่ ๑๘ มิถุนายน ๒๕๕๑ มีลักษณะครบองค์ประกอบของความเป็นสนธิสัญญาตามอนุสัญญากรุงเวียนนา ว่าด้วยกฎหมายสนธิสัญญา ค.ศ. ๑๙๖๙ และเป็นไปตามนัยคำวินิจฉัย ศาลรัฐธรรมนูญที่ ๑๑/๒๕๔๒ และที่ ๓๓/๒๕๔๓ จึงเป็นหนังสือสัญญาตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๙๐

ประเด็นที่สอง หนังสือสัญญาดังกล่าวเป็นหนังสือสัญญาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๑๙๐ วรรคสอง ซึ่งต้องได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา หรือไม่

ศาลรัฐธรรมนูญโดยมติ ๘ ต่อ ๑ เสียง วินิจฉัยชี้ขาดว่า คำแถลงการณ์ร่วมไทย — กัมพูชา หรือ Joint Communiqué ฉบับลงวันที่ ๑๘ มิถุนายน ๒๕๕๑ เป็นหนังสือสัญญาตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๙๐ วรรคสอง ซึ่งต้องได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา

ส่วนที่ ๓ : การฟ้องตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้บัญญัติให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจในการพิจารณาคดี วินิจฉัยคดีรัฐธรรมนูญ คือ การพิจารณาวินิจฉัยว่าร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญหรือร่างข้อบังคับการประชุมของสภาผู้แทนราษฎรของวุฒิสภาหรือของรัฐสภาที่สภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา หรือรัฐสภา แล้วแต่กรณีให้ความเห็นชอบแล้วแต่ยังมีได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา มีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือ ตราขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือไม่ หรือพิจารณา วินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ศาลจะใช้บังคับคดีใดขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญโดยศาลเห็นเองหรือ คู่ความโต้แย้งและยังไม่มีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวกับบทบัญญัตินั้น ตลอดจนพิจารณาวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรต่าง ๆ ตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญถือเป็นเด็ดขาดและมีผลผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล และองค์กรอื่นของรัฐ ตลอดจนให้ความสำคัญกับสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขด้วย

นอกจากนั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๑๒ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้มีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อมีคำวินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญได้” และวรรคท้าย บัญญัติว่า “การใช้สิทธิตามวรรคหนึ่งต้องเป็นกรณีที่ไม่อาจใช้สิทธิโดยวิธีการอื่นได้แล้ว ทั้งนี้ ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ”

ศาลรัฐธรรมนูญได้วางหลักเกณฑ์และวิธีการยื่นคำร้องตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๑๒ ดังนี้

๑. ต้องเป็นบุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้อันสืบเนื่องมาจากบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

๒. บุคคลนั้นต้องยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อมีคำวินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายนั้น ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ และ

๓. ต้องเป็นกรณีที่บุคคลนั้นไม่อาจใช้สิทธิโดยวิธีการอื่นได้แล้ว

นับตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ ๒๔ สิงหาคม ๒๕๕๐ เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน (มิถุนายน ๒๕๕๕) มีประชาชนยื่นคำร้องจำนวน ๗๐ คำร้อง มีเพียงคำร้องเดียวที่ศาลรัฐธรรมนูญรับไว้พิจารณาวินิจฉัย คือ คำวินิจฉัยที่ ๔๗/๒๕๕๔ ลงวันที่ ๒๑ ธันวาคม ๒๕๕๔ คือเรื่อง พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. ๒๕๕๒ มาตรา ๕๒ (๓) ขัดแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๔ หรือไม่ คดีนี้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. ๒๕๕๒ เป็นกฎหมายที่มีลักษณะพิเศษ ซึ่งมีลักษณะผสมผสานทั้งในส่วนที่เป็นกฎหมายปกครองและกฎหมายพาณิชย์ มิใช่กฎหมายอาญา โดยเฉพาะบทบัญญัติมาตรา ๕๒ (๓) ซึ่งเป็นบทบัญญัติกำหนดลักษณะต้องห้ามมิให้บุคคลซึ่งเคยถูกให้พ้นจากตำแหน่งกรรมการหรือมีคำวินิจฉัยเป็นที่สุดให้พ้นจากตำแหน่งกรรมการเป็นหรือทำหน้าที่กรรมการหรือผู้จัดการ ดังนั้น การห้ามมิให้เป็นหรือทำหน้าที่กรรมการหรือผู้จัดการตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. ๒๕๕๒ มาตรา ๕๒ (๓) มิได้มีส่วนที่เป็นกฎหมายอาญาหรือโทษทางอาญา เพราะโทษทางอาญาตามที่ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๘ บัญญัติไว้ประกอบด้วย ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ และริบทรัพย์สิน เท่านั้น ดังนั้น พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. ๒๕๕๒ มาตรา ๕๒ (๓) จึงมิได้มีข้อความที่ไปขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๔ แต่อย่างใด

การฟ้องคดีของผู้เสียหาย ต่อศาลรัฐธรรมนูญเยอรมนี

ศ. (พิเศษ) ดร. กมลรัชย์ รัตนสกาวงศ์

๑. บทนำ

ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนียึดหลักนิติรัฐในการปกครองประเทศภายใต้รัฐธรรมนูญ การกระทำขององค์กรของรัฐไม่ว่าจะเป็นอำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหารหรืออำนาจตุลาการจะต้องชอบด้วยรัฐธรรมนูญ รัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์รัฐ มาตรา ๑๙ วรรคสี่ บัญญัติให้ความคุ้มครองสิทธิแก่ประชาชนที่จะนำคดีไปสู่ศาลได้เสมอ หากการกระทำของรัฐไม่อยู่ภายใต้เขตอำนาจของศาลปกครองหรือศาลชำนาญพิเศษอื่น ผู้เสียหายย่อมนำคดีไปฟ้องร้องยังศาลยุติธรรมได้ แต่ถ้การกระทำขององค์กรที่ใช้อำนาจรัฐไปกระทบสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญสหพันธ์รัฐ ผู้เสียหายย่อมนำคดีไปสู่การพิจารณาวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์รัฐได้ตามมาตรา ๙๓ วรรคหนึ่ง (๔ a) ของรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์รัฐ^๑ เพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญตรวจสอบว่า การกระทำขององค์กรที่ใช้อำนาจรัฐขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญหรือไม่ สิทธิในการฟ้องคดีของผู้เสียหายต่อศาลรัฐธรรมนูญเริ่มนำมาใช้ภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง เดิมสิทธิในการฟ้องคดีต่อศาลรัฐธรรมนูญจะจำกัดให้เพียงองค์กรของรัฐเท่านั้น^๒

^๑ Konrad Hesse, Grundzüge des Verfassungsrechts der Bundesrepublik Deutschland, 12. Aufl., S. 143.

^๒ Dieter Grimm, Einführung in das öffentliche Recht. 1985, S. 241.

ศาลรัฐธรรมนูญสหพันธรัฐเป็นศาลที่มีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยว่ากฎหมายหรือการกระทำขององค์กรของรัฐ ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญหรือไม่ ศาลยุติธรรม ศาลปกครอง ศาลแรงงาน ศาลภาษีอากร และศาลสังคมไม่มีอำนาจในการพิจารณาวินิจฉัยคดีดังกล่าว แต่จะต้องพิจารณาเสียก่อนว่า กฎหมายที่ศาลบังคับใช้อยู่ นั้น ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญสหพันธรัฐหรือไม่ หากศาลมีข้อสงสัยก็จะต้องหยุดพิจารณาคดีนั้นแล้วส่งเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย ทั้งนี้ ตามมาตรา ๑๐๐ ของรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธรัฐ การเสนอเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อให้ตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายเป็นสิทธิขององค์กรของรัฐ ปัจเจกบุคคลไม่มีสิทธิดังกล่าว ปัจเจกบุคคลอาจเสนอคำฟ้องต่อศาลรัฐธรรมนูญได้เฉพาะกรณีที่มีการใช้อำนาจรัฐไปกระทบกระเทือนสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของปัจเจกบุคคล รัฐธรรมนูญแห่งสหพันธรัฐเรียกการเสนอคำฟ้องดังกล่าวนี้ว่า “Verfassungsbeschwerde”^๓ คำฟ้องคดีประเภทนี้ทำให้สิทธิของปัจเจกบุคคลในทางอัตตวิสัยมีความมั่นคงและชอบที่จะใช้สิทธิดังกล่าวได้ในขณะเดียวกันก็ช่วยรักษาไว้ซึ่งสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญในทางภาวะวิสัยด้วยเช่นกัน^๔

๒. เรื่องที่ปัจเจกบุคคลผู้เสียหายจะนำคดีไปฟ้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ

๒.๑ จะต้องเป็นเรื่องสิทธิเสรีภาพของผู้ฟ้องคดีถูกระทบกระเทือนจากการใช้อำนาจรัฐ ซึ่งอาจจะเกิดจากการตรากฎหมายที่มีการใช้ถ้อยคำกฎหมายที่อาจตีความกว้างหรือแคบในลักษณะไปกระทบสิทธิเสรีภาพของปัจเจกบุคคลโดยองค์กรฝ่ายบริหารหรือฝ่ายตุลาการ สิทธิเสรีภาพของประชาชนบัญญัติไว้ในมาตรา ๑ ถึง มาตรา ๑๙ ของรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธรัฐ รวมตลอดถึงสิทธิเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองโดยบัญญัติไว้ในหมวดอื่น

^๓ Art 93 Absl 4a. GG.

^๔ Jarass, Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland, 3. Aufl., 1995, S. 819.

และมาตรฐานอื่นด้วยที่เทียบเคียงได้กับสิทธิที่อยู่ในหมวดว่าด้วยสิทธิเสรีภาพ เช่น สิทธิในกระบวนการยุติธรรม สิทธิความเป็นพลเมือง สิทธิในการเลือกตั้ง เป็นต้น^๕

ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์รัฐเคอวินิจจัดคดีที่ไม่มีผลกระทบ สิทธิเสรีภาพของผู้ฟ้องคดีเช่น การประกาศเรื่องที่จะมีการกระทำในอนาคต การแจ้งเรื่องเกี่ยวกับการทำความเข้าใจกับสภาพนายความ การยุบสภาผู้แทนราษฎรของสหพันธ์รัฐ ร่างคำวินิจฉัยที่ผู้พิพากษายังมิได้ลงนามครบองค์คณะ คำพิพากษาบางส่วนของผู้พิพากษาที่ยังมิได้ประกาศแจ้งให้คู่ความทราบ กฎหมายที่ยังไม่มีผลบังคับใช้ กฎหมายที่ไม่มีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานในทางเป็นผลร้ายแก่ผู้ฟ้องคดีเช่นกฎหมายงบประมาณ เรื่องที่เป็นกิจการภายในของหน่วยงานทางปกครอง การกระทำที่เป็นเพียงปฏิบัติการทางปกครองยังไม่ครบองค์ประกอบของนิติกรรมทางปกครอง แนวทางปฏิบัติภายในของหน่วยงานทางปกครอง สัญญาตามกฎหมายระหว่างประเทศ ความเห็นชอบของรัฐบาลแห่งสหพันธ์รัฐในขอบเขตของกฎหมายสหภาพยุโรป^๖

๒.๒ เป็นการฟ้องคดีเพื่อให้ตรวจสอบในเชิงรูปธรรม (konkrete Normenkontrolle) หมายถึงกรณีที่มีการกระทำขององค์กรที่ใช้อำนาจรัฐในรูปของ “การกระทำ” มิใช่เพียงแต่ออกกฎหมายหรือตรากฎหมาย และการกระทำดังกล่าวมีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของผู้ฟ้องคดี โดยทั่วไปมักจะเป็นเรื่องที่ฟ้องคดีต่อศาลต่างๆ และศาลนั้นเห็นว่ากฎหมายที่ตนพิจารณาปรับใช้กับคดีนั้นอาจขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์รัฐ หรือกฎหมายของมลรัฐที่ศาลพิจารณาปรับใช้อยู่นั้นอาจขัดหรือแย้งกับกฎหมายของสหพันธ์รัฐ ศาลนั้นจะต้องหยุดการพิจารณาคดีดังกล่าว แล้วส่งปัญหานั้นไปให้ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์รัฐพิจารณาวินิจฉัย^๗ ปัจเจกบุคคล ไม่อาจฟ้องคดี

^๕ Jarass, เพิ่งอ้าง, หน้า ๘๒๙.

^๖ Jarass, เพิ่งอ้าง, หน้า ๘๒๒.

^๗ ดู กมลชัช รัตนสากววงศ์, รายงานการวิจัย เรื่อง ศาลรัฐธรรมนูญและวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ. (คพป.) พ.ศ. ๒๕๓๘, หน้า ๓๖ – ๓๗.

เพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธรัฐตรวจสอบในเชิงนามธรรม (abstrakte Normenkontrolle) การฟ้องคดีให้ตรวจสอบในเชิงนามธรรมนี้กระทำได้แต่โดยรัฐบาลแห่งสหพันธรัฐ รัฐบาลของมลรัฐต่าง ๆ หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแห่งสหพันธรัฐจำนวนหนึ่งในสาม^๘ การตรวจสอบในเชิงนามธรรม หมายถึง การตรวจสอบกฎหมายของสหพันธรัฐหรือกฎหมายของมลรัฐว่าขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธรัฐหรือไม่ หรือการตรวจสอบว่ากฎหมายของมลรัฐสอดคล้องกับกฎหมายของสหพันธรัฐหรือไม่ ปัจจุบันบุคคลจึงยังฟ้องคดีเกี่ยวกับกฎหมาย กฎ หรือกฎเกณฑ์ที่องค์กรของรัฐยังมีได้นำไปบังคับใช้ไม่ได้

๒.๓ ผู้ฟ้องคดีจะต้องเป็นผู้เสียหาย ระบบการดำเนินคดีในศาลของประเทศเยอรมนี ใช้หลักการดำเนินคดีได้โดยผู้เสียหายเท่านั้น การดำเนินคดีมหาชนโดยถือว่าประชาชนทุกคนเป็นผู้ฟ้องคดีได้ ที่เรียกว่า “Popularklage” มิได้นำมาใช้ในระบบกฎหมายวิธีสบัญญัติในชั้นศาลของประเทศเยอรมนี

การฟ้องคดีโดยปัจเจกบุคคลต่อศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธรัฐ จึงต้องเป็นกรณีที่มีสิทธิเสรีภาพของปัจเจกบุคคลผู้ฟ้องคดีถูกละเมิดในขณะนั้น และโดยตรง^๙

(๑) ผู้ฟ้องคดีจะต้องถูกระทบสิทธิเสรีภาพของตนเอง (Selbstbetroffenheit) การฟ้องคดีโดยอ้างการสืบสิทธิทางแพ่งของบุคคลอื่น และสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของผู้นั้นถูกละเมิดมาเป็นเหตุแห่งการฟ้องคดีนั้นมิได้ เช่น ผู้รับโอนกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์ไม่อาจฟ้องคดีโดยใช้สิทธิแทน

ผู้โอนกรรมสิทธิ์ ทายาทอาจฟ้องคดีเกี่ยวกับทรัพย์สินมรดกของเจ้ามรดกที่ตนมีส่วนได้เสีย แต่ไม่อาจฟ้องคดีเกี่ยวกับสิทธิส่วนบุคคลของเจ้ามรดกได้ การกระทำของรัฐในทางมหาชนที่มีผลกระทบต่อประชาชนทั่วไป ผู้ฟ้องคดีเกี่ยวกับการกระทำของรัฐดังกล่าว นั้น จะต้องถูกระทบสิทธิ

^๘ กมลชัย รัตนสกาवวงศ์, อ้างแล้ว, Dieter Grimm, อ้างแล้ว, หน้า ๒๔๑.

^๙ Jarass, อ้างแล้ว, หน้า ๘๒๑.

ในทางนิตินัย (rechtlich) มิใช่เพียงถูกกระทบสิทธิในทางพฤตินัยเท่านั้น^{๑๐}

(๒) ผู้ฟ้องคดีจะต้องถูกกระทบสิทธิในขณะที่ฟ้องร้องคดีนั้น (gegenwärtige Betroffenheit) การจะอ้างว่าสิทธิเสรีภาพของผู้ฟ้องคดีอาจจะถูกกระทบหรือละเมิดในเวลาหนึ่งเวลาใดในอนาคตนั้นมิได้ หรือผลกระทบที่อ้างนั้นศาลรัฐธรรมนูญได้เคยวินิจฉัยในเรื่องนั้นไปแล้ว ก็ไม่อาจนำมาฟ้องคดีเช่นกัน

(๓) สิทธิเสรีภาพของผู้ฟ้องคดีจะต้องถูกกระทบโดยตรง (unmittelbare Betroffenheit) การที่รัฐใช้มาตรการบังคับทางปกครองหรือมีความจำเป็นต้องใช้มาตรการบังคับทางปกครอง รวมทั้งการตรากฎหมายลำดับรอง ไม่ถือว่ามีผลกระทบสิทธิเสรีภาพของปัจเจกบุคคลโดยตรง แต่บทบังคับโทษในทางอาญา หรือโทษเกี่ยวกับความผิดในทางปกครอง (Straf- und Ordnungswidrigkeitenrecht) ไม่ถือว่าเป็นมาตรการบังคับ การจะให้ผู้ฟ้องคดีต้องรอคอยจนกว่าจะถูกใช้มาตรการบังคับโทษดังกล่าวแต่ตนจึงเป็นการไม่เหมาะสม การประกาศแผนการสร้างถนน (Bebauungsplan) กล่าวอีกนัยหนึ่งการประกาศแนวเขตเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ที่เริ่มมีผลใช้บังคับแล้ว ก็ถือว่ามีผลกระทบโดยตรงต่อผู้ฟ้องคดีแล้ว^{๑๑}

๓. หลักเกณฑ์ในการรับคำฟ้อง

ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์รัฐมีหลักเกณฑ์และข้อปฏิบัติในการรับคำฟ้องคดีของปัจเจกบุคคลในประการสำคัญดังนี้

๓.๑ ถ้าคดีที่นำมาฟ้องต่อศาลรัฐธรรมนูญอยู่ในเขตอำนาจของศาลอื่น ผู้ฟ้องจะต้องได้ดำเนินการต่อศาลที่มีเขตอำนาจครบถ้วนแล้ว (Erschöpfung des Rechtswegs)^{๑๒} การพิจารณาพิพากษาอรรถคดีขององค์กรตุลาการที่มีลำดับอำนาจในการวินิจฉัยที่ต่างกัน จะต้องดำเนินคดีโดยเริ่มจากศาลที่มี

^{๑๐} Jarass, เพิ่งอ้าง, หน้า ๘๒๓.

^{๑๑} Jarass, เพิ่งอ้าง, หน้า ๘๓๔.

^{๑๒} Jarass, เพิ่งอ้าง, หน้า ๘๒๔; Konrad Hesse, อ้างแล้ว, หน้า ๑๔๔.

ลำดับอำนาจที่ต่ำกว่าเสียก่อน หากคู่ความพอใจในคำพิพากษาของศาลที่มีลำดับอำนาจต่ำกว่าแล้ว ก็จะไม่ต้องอุทธรณ์หรือฎีกา หรือนำคดีมาฟ้องต่อศาลรัฐธรรมนูญอีก ดังนั้น ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธรัฐจึงเป็นศาลที่จะรับพิจารณาวินิจฉัยข้อพิพาทในชั้นสุดท้ายภายหลังจากมีการดำเนินคดีทางศาลอื่นที่มีเขตอำนาจจบแล้วเสร็จและถึงที่สุด เรียกหลักเกณฑ์นี้ว่า “Grundsatz der Subsidiarität der Verfassungsbeschwerde” อันเป็นการแบ่งหน้าที่กันระหว่างศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธรัฐและศาลอื่น หากคดีไม่อยู่ในเขตอำนาจของศาลอื่นหรือไม่อาจเยียวยาได้โดยศาลอื่น ผู้เสียหายจึงจะมาฟ้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งถือว่าเป็นข้อยกเว้นที่ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธรัฐจะรับฟ้องคดีนั้นไว้ภายใต้เงื่อนไขดังนี้^{๑๓}

(๑) ข้อกฎหมายในเรื่องนั้นจะต้องมีความชัดเจน

(๒) ผู้ฟ้องคดีได้รับความเสียหายจากการกระทำของหน่วยงานของรัฐโดยไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ หรือจะเกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงและไม่อาจเยียวยาแก้ไขในภายหลัง

(๓) อยู่ในดุลพินิจของศาลรัฐธรรมนูญ

(๔) สิทธิเสรีภาพของผู้ฟ้องคดีที่ถูกละเมิดนั้นเป็นเรื่องที่มีสาระสำคัญ^{๑๔} สิทธิในการดำเนินคดีทางศาลดังกล่าวหมายความรวมถึงการรื้อฟื้นคดีการพิจารณาโดยขาดนัดและมาตรการคุ้มครองชั่วคราวด้วย

๓.๒ ผู้ฟ้องคดีจะต้องมีความสามารถในการดำเนินคดีในศาลโดยเทียบเคียงกับการดำเนินคดีในศาลต่างๆ ผู้เยาว์อาจเป็นผู้ฟ้องคดีได้เองหากมีความรู้ความเข้าใจในสาระแห่งเรื่องที่พิพาทนั้น (Einsichtsfähigkeit) เช่น สิทธิเสรีภาพในเรื่องความเชื่อทางศาสนาตามมาตรา ๔ วรรคหนึ่งและวรรคสองของรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธรัฐ ผู้เยาว์อายุไม่ต่ำกว่า ๑๕ ปี ก็ฟ้องคดีได้เองหรือสิทธิเสรีภาพในการที่จะไม่เข้ารับการฝึกอาวุธในการเกณฑ์ทหารตาม

^{๑๓} Dieter Grimm, อ้างแล้ว, หน้า ๒๔๑, Jarass, อ้างแล้ว, หน้า ๘๒๕ - ๘๒๖.

^{๑๔} Donald P. Kommers, *The Constitutional Jurisprudence of the Federal Republic of Germany*, 1997, p. 14.

มาตรา ๔ วรรคสามของรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์รัฐ ผู้เยาว์อายุ ๑๗ ปี ก็ฟ้องคดีได้เองเช่นกัน

คนวิกลจริต คนไร้ความสามารถ หรือบุคคลล้มละลาย จะมีข้อจำกัดในการดำเนินคดีด้วยตนเอง

ผู้แทนโดยชอบธรรมดำเนินคดีรัฐธรรมนูญแทนผู้เยาว์ได้ เว้นแต่สิทธิเสรีภาพของบุตรในเรื่องที่จะเสนอคำฟ้องนั้น ขัดแย้งกับตัวผู้แทนโดยชอบธรรมเอง^{๑๕}

๓.๓ การห้ามฟ้องซ้ำหรือฟ้องซ้อน หากข้อเท็จจริงในเรื่องที่นำมาฟ้องนั้นได้มีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์รัฐเสร็จเด็ดขาดหรือถึงที่สุดในเรื่องแห่งคดีแล้วผู้ฟ้องไม่อาจนำคดีมาฟ้องในเรื่องเดียวกันนั้นได้อีก แต่อาจร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญตีความคำวินิจฉัยนั้นได้ หรือหากคดีนั้นยังอยู่ในการพิจารณาคดีของศาล โดยยังไม่มีคำพิพากษาผู้ฟ้องคดีก็ไม่อาจนำคดีมาฟ้องซ้อนได้เช่นกัน^{๑๖}

คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีผลผูกพันองค์กรตามรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์รัฐและมลรัฐ ศาลต่างๆ และหน่วยงานของรัฐทั้งหมด และมีสภาพบังคับเป็นกฎหมาย (Gesetzeskraft) ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญ วินิจฉัยว่า กฎหมายสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญหรือไม่ หรือวินิจฉัยว่าเป็นโมฆะ (nichtig)

๓.๔ การฟ้องคดีต่อศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์รัฐประเภท Verfassungsbeschwerde นี้ ถือว่าเป็นการคุ้มครองสิทธิในการฟ้องคดีของปัจเจกบุคคลต่อศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์รัฐเป็นการทั่วไป (allgemeines Rechtsschutzbedürfnis) ดังนั้น ในกรณีที่มีการบัญญัติกระบวนการวิธีพิจารณาคดีไว้เป็นการเฉพาะสำหรับการฟ้องคดี เกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของปัจเจกบุคคลไว้เป็นการเฉพาะแล้ว ผู้ฟ้องคดีจะต้องดำเนินการตามกระบวนการวิธีพิจารณาคดีเฉพาะดังกล่าว จะมาฟ้องคดีโดยใช้การฟ้องคดีประเภท Verfassungsbeschwerde ไม่ได้ เช่น การขอให้ศาลรัฐธรรมนูญแห่ง

^{๑๕} Jarass, อ้างแล้ว, หน้า ๘๒๑.

^{๑๖} Jarass, เพิ่งอ้าง, หน้า ๘๒๗.

สหพันธรัฐตรวจสอบการเลือกตั้งตามมาตรา ๔๑ วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธรัฐ หรือกรณีข้อเท็จจริงที่เป็นประเด็นแห่งการนำมาฟ้องคดีนั้น ได้จบสิ้นไปแล้ว ผู้ฟ้องคดีก็ไม่อาจนำมาฟ้องคดีได้เช่นกัน^{๑๗}

๓.๕ ข้อห้ามมิให้ได้แย้งคำวินิจฉัยที่มีใช้ประเด็นแห่งคดี หรือที่เรียกว่า คำวินิจฉัยข้างเคียง (Nebenentscheidung) เช่น ค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี ผู้ฟ้องคดีไม่อาจนำมาฟ้องคดีต่อศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธรัฐ การจะฟ้องคดีเกี่ยวกับกฎหมายที่ถูกยกเลิกไปแล้วก็ไม่อาจกระทำได้หากผู้ฟ้องคดีสามารถโต้แย้งกฎหมายใหม่ที่มีเนื้อหาทำนองเดียวกันนั้นได้^{๑๘}

๓.๖ รูปแบบของคำฟ้อง จะต้องทำเป็นหนังสือ แต่ไม่มีรูปแบบที่เคร่งครัด อาจเรียบเรียงด้วยลายมือเขียนก็ได้^{๑๙} หรืออาจส่งเป็นโทรเลข^{๒๐} คำฟ้องต้องให้เหตุผลว่าผู้ฟ้องคดีได้รับผลกระทบจากการกระทำหรือละเว้นกระทำการขององค์กรของรัฐหรือของเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยระบุว่ากระทำการของรัฐดังกล่าว หมายถึง คำพิพากษาของศาลหรือนิติกรรมทางปกครองหรือกฎหมาย ให้ระบุดังวันที่ยื่นคำฟ้อง หมายเลขของเอกสารที่อ้างถึง วันที่มีผลใช้บังคับหรือประกาศใช้ตลอดจนการเข้าถึงการกระทำดังกล่าว สิทธิเสรีภาพประเภทใดที่ถูกล่วงละเมิด หากมีคำสั่งให้ส่งสำเนาคำสั่งโดยรับรองความถูกต้องไว้ด้วย^{๒๑}

๓.๗ กำหนดเวลาของการยื่นคำร้อง การยื่นฟ้องคดีต่อศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธรัฐ จะต้องกระทำภายในกำหนดเวลาดังนี้^{๒๒}

(๑) ในกรณีที่มีการดำเนินคดีในศาลต่างๆ ผู้ฟ้องคดีจะต้องนำคดีมาฟ้องต่อศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธรัฐภายในกำหนดเวลา ๑ เดือนนับแต่วันที่ศาลสูงสุดของแต่ละเขตอำนาจศาลได้มีคำพิพากษาถึงที่สุด

^{๑๗} Jarass, เฟ็งอ้าง, หน้า ๘๒๗.

^{๑๘} Jarass, เฟ็งอ้าง, หน้า ๘๒๗ - ๘๒๘.

^{๑๙} Donald P. Kommers, อ้างแล้ว, หน้า ๑๕.

^{๒๐} Jarass, อ้างแล้ว, หน้า ๘๒๘.

^{๒๑} Jarass, เฟ็งอ้าง.

^{๒๒} Jarass, เฟ็งอ้าง, หน้า ๘๒๘ - ๘๒๙, Donald P. Kommers, อ้างแล้ว, หน้า ๑๕.

(๒) ในกรณีที่การกระทำของรัฐซึ่งไม่มีเขตอำนาจศาลอื่นรับไว้พิจารณา ผู้ฟ้องคดีมีสิทธินำคดีมาฟ้องต่อศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธรัฐภายในกำหนดเวลา ๑ ปีนับแต่ถูกละเมิดสิทธิเสรีภาพ

(๓) ถ้าการละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้ฟ้องคดีเกิดจากการตรากฎหมายกำหนดเวลา ๑ ปี ให้นับแต่วันที่กฎหมายนั้นมีผลใช้บังคับ

ในกรณีที่มีการแก้ไขกฎหมาย หากกฎหมายฉบับแก้ไขเพิ่มเติมไม่ได้แก้ไขบทบัญญัติมาตราใด ผู้ฟ้องคดีก็ไม่อาจเริ่มนับระยะเวลาตามกฎหมายฉบับใหม่นี้เพื่อใช้สิทธิฟ้องคดีได้แย้งบทบัญญัติที่มีได้แก้ไขเปลี่ยนแปลงได้

ในกรณีที่กฎหมายฉบับใหม่ให้มีผลใช้บังคับย้อนหลัง การนับระยะเวลาให้เริ่มนับตั้งแต่วันที่ประกาศใช้กฎหมายนั้น

(๔) ในกรณีการละเว้นปฏิบัติหน้าที่ การฟ้องคดีต่อศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธรัฐ ให้ฟ้องได้เสมอตลอดระยะเวลาที่เจ้าหน้าที่ยังคงละเว้นปฏิบัติหน้าที่อยู่ และทันทีที่ผู้ฟ้องคดีรู้ว่าการละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐได้ยุติลง ระยะเวลา ๑ เดือนให้เริ่มนับแต่บัดนั้น

๔. มาตรฐานในการตรวจสอบของศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธรัฐ

ศาลรัฐธรรมนูญจะตรวจสอบสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานตามมาตรา ๑ ถึงมาตรา ๑๙ และสิทธิที่เทียบเคียงกับสิทธิเสรีภาพ เช่น มาตรา ๒๐ วรรคสี่ มาตรา ๓๓ มาตรา ๓๘ มาตรา ๑๐๑ มาตรา ๑๐๓ และมาตรา ๑๐๔ ของรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธรัฐ เฉพาะที่เกี่ยวข้องกับสิทธิเสรีภาพ เพราะมาตราที่อ้างถึงนี้บางวรรคอาจจะไม่เกี่ยวข้องกับสิทธิเสรีภาพ

ศาลรัฐธรรมนูญจะไม่ตรวจสอบสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานตามประกาศสิทธิมนุษยชน สิทธิมนุษยชนแห่งสหภาพยุโรป หรือสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญของมลรัฐต่าง ๆ ของเยอรมัน

การบังคับใช้กฎหมายของศาลที่อาจกระทบต่อสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐาน

เมื่อศาลไม่ได้คำนึงถึงสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานเลย หรือเป็นการใช้อำนาจตามอำเภอใจอย่างชัดแจ้ง หรือเป็นการใช้ทะเลาะรอบแห่งการใช้การตีความกฎหมาย^{๒๓} คำพิพากษาดังกล่าว ก็อาจจะถูกตรวจสอบว่าขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญได้เช่นกัน

๕. คุณพินิจในการรับฟ้องของศาลรัฐธรรมนูญ

เนื่องจากปริมาณคดีที่มีการฟ้องร้องมายังศาลรัฐธรรมนูญมีจำนวนมากเกินกว่าที่ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธรัฐ ซึ่งมีเพียง ๒ องค์คณะ องค์คณะละ ๘ ท่าน จะรับพิจารณาวินิจฉัยคดีได้ทั้งหมด ในช่วงเริ่มต้นประมาณปี ๑๙๕๐ มีสถิติคดีเฉลี่ยปีละประมาณ ๑,๐๐๐ คดี ประมาณปี ๑๙๕๕ มีสถิติคดีเฉลี่ยปีละประมาณ ๓,๕๐๐ คดี และประมาณปี ๑๙๙๕ มีสถิติคดีเฉลี่ยปีละประมาณ ๕,๐๐๐ คดี ศาลรัฐธรรมนูญจึงยึดถือหลักคุณพินิจอิสระของศาลในการรับพิจารณาคดีประเภท Verfassungsbeschwerde เรียกหลักอิสระในการรับฟ้องคดีนี้ว่า “freies Annahmenermessen”^{๒๔}

การพิจารณารับฟ้องคดีดังกล่าวได้มีการตั้งคณะกรรมการรับฟ้องคดีประกอบด้วย ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ๓ ท่าน ในกรณีที่คณะกรรมการรับฟ้องคดีมีมติเป็นเอกฉันท์ไม่รับคำฟ้องไว้พิจารณา คำฟ้องนั้นก็จะไม่อาจรับไว้พิจารณาได้ ด้วยเหตุผลที่ว่าคำฟ้องนั้นเป็นเรื่องเล็กน้อย มโนสำเร่ หรือไม่อาจประสบความสำเร็จตามที่ได้ฟ้องมาได้เลย^{๒๕}

^{๒๓} Jarass, เพิ่งอ้าง, หน้า ๘๓๐.

^{๒๔} Jarass, เพิ่งอ้าง, หน้า ๘๒๐.

^{๒๕} Konrad Hesse, อ้างแล้ว หน้า ๑๔๔, Jarass, อ้างแล้ว, หน้า ๘๒๐.

ศาลรัฐธรรมนูญกับการปฏิบัติตามพันธกิจตาม
บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๑๒

ดร.ปัญญา อุดชาชน*

บทความนี้ผู้เขียนได้แบ่งการนำเสนอออกเป็น ๔ ส่วน คือ ส่วนแรก ว่าด้วยบททั่วไป ส่วนที่สอง ว่าด้วยแนวความคิดของต่างประเทศ ส่วนที่สาม ว่าด้วยบทวิเคราะห์ และส่วนสุดท้าย ว่าด้วยสรุปและข้อเสนอแนะ

ส่วนแรก บททั่วไป

ด้วยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มีเจตนารมณ์ที่จะปรับปรุงอำนาจหน้าที่และระบบการทำงานขององค์กรตรวจสอบให้มีความเข้มแข็งและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น การที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจหน้าที่รับฟ้องเรื่องที่ประชาชนถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๒ ได้ ถือว่าเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอีกช่องทางหนึ่ง ซึ่งเป็นสาระสำคัญที่เป็นจุดเด่นของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ที่แตกต่างจากรัฐธรรมนูญฉบับเดิมที่ผ่านมา โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๑๒ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้ มีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อมีคำวินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญได้” และวรรคสอง บัญญัติว่า “การ

* รองเลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ใช้สิทธิตามวรรคหนึ่งต้องเป็นกรณีที่ไม้อาจใช้สิทธิโดยวิธีการอื่นได้แล้ว ทั้งนี้ ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของ ศาลรัฐธรรมนูญ” ต่อมาศาลรัฐธรรมนูญได้วางหลักเกณฑ์และวิธีการกรณีผู้ที่ จะใช้สิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญตามบทบัญญัติดังกล่าว ดังนี้^๑

๑. ต้องเป็นบุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้ คุ้มครองไว้อันสืบเนื่องมาจากบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

๒. บุคคลนั้นต้องยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อมีคำวินิจฉัยว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายนั้น ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ และ

๓. ต้องเป็นกรณีที่บุคคลนั้นไม้อาจใช้สิทธิโดยวิธีการอื่นได้แล้ว

สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นอันเกิดจากการปฏิบัติตามบทบัญญัติของ รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๒ ดังปรากฏจากสถิติคำร้องที่ยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญ จนถึงปัจจุบันมีจำนวนทั้งสิ้น ๓๙ คำร้อง^๒ โดยศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งไม่รับ คำร้อง จำนวน ๓๖ คำร้อง และเหลือคำร้องที่กำลังพิจารณาวินิจฉัยจำนวน ๓ คำร้อง นอกจากนั้น จากสถิติการให้คำปรึกษาแก่ประชาชนที่ขอคำแนะนำ ทั้งที่เดินทางมาที่สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญและขอคำปรึกษาทางโทรศัพท์ เกี่ยว กับการยื่นคำร้องมีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ.๒๕๕๒ เป็นต้นมา ด้วยสภาพปัญหาดังกล่าว สาเหตุที่เป็นประเด็นสำคัญตามลำดับ ความสำคัญประกอบด้วย

๑. สาเหตุอันเกิดจากบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ

๒. สาเหตุอันเกิดจากความรู้ความเข้าใจอันถ่องแท้ของประชาชน

๓. สาเหตุอันเกิดจากการพินิจกำลังของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการ บริหารจัดการ

ทั้งนี้ ผู้เขียนจะได้วิเคราะห์และมีข้อเสนอแนะในลำดับต่อไป

^๑ คำสั่งศาลรัฐธรรมนูญที่ ๔๓/๒๕๕๑ ลงวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๑

^๒ เดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๕๒

ส่วนที่สอง แนวความคิดของต่างประเทศ

จากการสำรวจวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องในลักษณะงานวิจัยพบว่า มีงานวิจัยได้นำประเทศต่างๆ มาเป็นกรณีศึกษาเทียบเคียงกับการใช้บังคับตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๑๒ หลายประเทศ เช่น ประเทศเยอรมนี เบลเยียม สเปน เกาหลี และสาธารณรัฐแอฟริกาใต้ เป็นต้น แต่ละประเทศมีแนวคิดและหลักการแตกต่างกันซึ่งอาจไม่ตรงกับการใช้บังคับตามเจตนารมณ์ของบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๒ เท่าไรนัก แต่อย่างไรก็ตาม อาจนำแนวคิดและวิธีการมาปรับใช้ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญมาตราดังกล่าวได้ อาทิ การร้องทุกข์ตามรัฐธรรมนูญ (Constitutional Complaints) ของประเทศเยอรมนีและการยื่นฟ้องโดยตรง (Direct Access) ของสาธารณรัฐแอฟริกาใต้ เป็นต้น

๑. การร้องทุกข์ตามกฎหมายพื้นฐาน (รัฐธรรมนูญ) แห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

๑.๑ กฎหมายที่เกี่ยวข้อง กล่าวคือ กฎหมายพื้นฐาน (รัฐธรรมนูญ) แห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ค.ศ. ๑๙๔๙ ได้บัญญัติเขตอำนาจศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ในมาตรา ๙๓ วรรคหนึ่ง (๔a) บัญญัติว่า กรณีคำร้องเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญที่ยื่นโดยบุคคลที่กล่าวอ้างว่าสิทธิพื้นฐานประการใดประการหนึ่งของตน หรือสิทธิประการใดประการหนึ่งของตนตามมาตรา ๒๐ (๔) หรือ มาตรา ๓๓ มาตรา ๓๕ มาตรา ๑๐๑ มาตรา ๑๐๓ หรือมาตรา ๑๐๔ ถูกละเมิดโดยหน่วยงานของรัฐ^๓ และมาตรา ๙๓ วรรคสอง บัญญัติว่า “ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ต้องวินิจฉัยตัดสินเรื่องอื่นตามที่มิอำนาจโดยกฎหมายสหพันธ์ด้วย”

ด้วยบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๓ วรรคสอง ดังกล่าว รัฐสภาได้ตรากฎหมายว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ ค.ศ. ๑๙๕๑ โดยได้บัญญัติเกี่ยวกับกระบวนการหรือเงื่อนไขการร้องทุกข์ตามรัฐธรรมนูญไว้ใน

^๓ โปรดดูภาคผนวก

มาตรา ๙๐ (๑) โดยให้มีกระบวนการร้องทุกข์ตามรัฐธรรมนูญซึ่งเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถร้องทุกข์ต่อการกระทำขององค์กรที่ใช้อำนาจรัฐ (Public Authority) โดยมีเงื่อนไขว่าประชาชนผู้ร้องจะต้องดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมจนหมดสิ้นกระบวนการ แต่ยังไม่ได้รับการเยียวยาจากการถูกละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานของตนเอง

๑.๒ เงื่อนไขการรับคำร้องทุกข์ตามรัฐธรรมนูญ กล่าวคือ ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจะรับคำร้องทุกข์ตามรัฐธรรมนูญไว้พิจารณาวินิจฉัยต้องประกอบด้วยเงื่อนไข ๔ ประการ คือ^๔

๑.๒.๑ กระทบสิทธิขั้นพื้นฐาน ประชาชนผู้ร้องต้องได้รับผลกระทบในสิทธิขั้นพื้นฐานอันเนื่องมาจากการกระทำขององค์กรที่ใช้อำนาจรัฐ เป็นสำคัญ สิทธิขั้นพื้นฐานดังกล่าว ปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ค.ศ. ๑๙๔๙ หมวด ๑ ว่าด้วยสิทธิพื้นฐาน มาตรา ๑ - ๑๙ ดังนี้

๑. ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
๒. เสรีภาพส่วนบุคคล
๓. ความเสมอภาคต่อหน้ากฎหมาย
๔. เสรีภาพในความศรัทธา สำนึก และความเชื่อ
๕. เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น
๖. การสมรส ครอบครัว และบุตรนอกสมรส
๗. การศึกษาในโรงเรียน
๘. เสรีภาพในการชุมนุม
๙. เสรีภาพในการสมาคม
๑๐. สิทธิส่วนบุคคลในการติดต่อทางจดหมาย ไปรษณีย์

และโทรคมนาคม

๑๑. เสรีภาพในการเคลื่อนที่
๑๒. เสรีภาพในการประกอบอาชีพ ข้อห้ามการบังคับ

ใช้แรงงาน

^๔Sabine Michalowski Lorna Woods. *German Constitutional Law : The Protection of liberties*, Dartmouth Publishing Company Limited, England, ๑๙๙๙, p. ๔๕ - ๔๗.

- ◆ ศาลรัฐธรรมนูญกับการปฏิบัติตามพันธกิจตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๑๒

๑๓. การไม่รุกร้าในเคหสถาน
๑๔. ทรัพย์สิน มรดก การเวนคืน
๑๕. การโอนมาเป็นของรัฐ
๑๖. ความเป็นพลเมือง การส่งผู้ร้ายข้ามแดน
๑๗. สิทธิในการร้องทุกข์
๑๘. การสูญเสียสิทธิพื้นฐาน
๑๙. การจำกัดสิทธิพื้นฐาน

๑.๒.๒ บุคคลต้องถูกกระทบสิทธิโดยตรงและในปัจจุบัน ประชาชนผู้ร้องต้องแสดงให้เห็นว่าการกระทำนั้นกระทบสิทธิของตนเอง โดยตรงและเกี่ยวข้องกับผู้ร้องในปัจจุบัน ดังนั้น การกระทำที่เป็นการละเมิดสิทธิของผู้อื่นที่มีผู้ร้อง ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี จะไม่รับคำร้องทุกข์ตามรัฐธรรมนูญ

๑.๒.๓ การกระทำขององค์กรที่ใช้อำนาจรัฐ การกระทำที่กระทบต่อสิทธิขั้นพื้นฐานจะต้องเป็นสาเหตุมาจากองค์กรที่ใช้อำนาจรัฐ การกระทำขององค์กรดังกล่าว ได้แก่

๑. การกระทำทางนิติบัญญัติ กฎหมายทั้งหลายที่ผ่านการพิจารณาจากรัฐสภาแห่งสหพันธ์ หรือรัฐสภาแห่งมลรัฐ หากประชาชนเห็นว่ากฎหมายนั้นกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญโดยเป็นการกระทบโดยตรง และเป็นกระทบที่ยังมีผลอยู่ ประชาชนสามารถฟ้องต่อศาลรัฐธรรมนูญโดยตรงได้

๒. การกระทำทางปกครอง หากฝ่ายปกครองใช้มาตรการทางกฎหมายที่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญของผู้ใด ผู้นั้นสามารถฟ้องต่อศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้

๓. การกระทำของฝ่ายตุลาการ การกระทำของฝ่ายตุลาการที่มีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ เช่น กระบวนการพิจารณาของศาลหรือกฎหมายที่ใช้ในการตัดสินคดี เป็นต้น โดยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจะตรวจสอบในประเด็นความชอบด้วย

รัฐธรรมนูญเท่านั้น

๑.๒.๔ ศาลธรรมดาได้เยียวยาจนหมดสิ้นแล้ว ประชาชนผู้ร้องทุกข์ตามรัฐธรรมนูญลำดับแรกต้องได้แก้ไขสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญต่อศาลธรรมดาก่อนจนหมดสิ้นกระบวนการแล้ว จึงจะร้องทุกข์ตามรัฐธรรมนูญต่อศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้

แต่อย่างไรก็ตาม เงื่อนไขการรับคำร้องทุกข์ตามรัฐธรรมนูญทั้ง ๔ ประการดังกล่าว มีข้อยกเว้นที่ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีรับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัยได้ คือ การฟ้องคดีเพื่อประโยชน์สาธารณะ (Public Interest) และผู้ฟ้องได้รับความเดือดร้อนเสียหายอย่างร้ายแรงโดยไม่อาจเยียวยาโดยศาลธรรมดาได้

๑.๓ ตัวอย่างคำร้องทุกข์ตามรัฐธรรมนูญ

๑.๓.๑ คดีการเดินทางประท้วงคัดค้านการตัดงบประมาณการศึกษาระดับสูง โดยผู้ประท้วงได้เตรียมการและแจ้งตำรวจว่าจะดำเนินการชุมนุมในเช้าวันเสาร์บริเวณใจกลางกรุงเบอร์ลิน คาดว่าจะมีผู้เข้าร่วมชุมนุมประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ คน กรณีดังกล่าวเจ้าหน้าที่ตำรวจได้มีคำสั่งห้ามการชุมนุมโดยอาศัยอำนาจตามมาตรา ๑๕ (๑) แห่งกฎหมายว่าด้วยการชุมนุม ก.ศ. ๑๙๗๘ โดยกฎหมายฉบับนี้ให้อำนาจแก่ฝ่ายปกครองที่จะห้ามการชุมนุมได้ถ้าฝ่ายปกครองเห็นว่าสถานการณ์จะก่อให้เกิดผลกระทบต่อความปลอดภัยสาธารณะหรือก่อให้เกิดอันตราย

๑.๓.๒ เจ้าหน้าที่ตำรวจเห็นว่า เนื่องจากมีผู้เข้าร่วมชุมนุมเป็นจำนวนมาก จึงก่อให้เกิดความเสี่ยงสูงต่อสุขภาพของผู้ชุมนุมและผู้สัญจรไปมา นอกจากนั้น ในกรณีฉุกเฉินไม่อาจประกันได้ว่าหน่วยพยาบาลจะสามารถเข้ามาดูแลปฐมพยาบาลผู้เข้าร่วมชุมนุมได้ทันทั่วทั้งที่จึงออกคำสั่งห้ามการชุมนุม แกนนำของผู้ชุมนุมจึงได้ฟ้องคำสั่งห้ามของเจ้าหน้าที่ตำรวจต่อศาลปกครอง (The Administrative Tribunal) ศาลปกครองเห็นด้วยกับคำสั่งห้ามของเจ้าหน้าที่ตำรวจ และต่อมาศาลปกครองพิพากษาขึ้น จึงส่งผลให้มีการร้องทุกข์ตามรัฐธรรมนูญต่อศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์

- ◆ ศาลรัฐธรรมนูญกับการปฏิบัติตามพันธกิจตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๑๒

๑.๓.๓ การพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ ประกอบด้วย ๔ ประเด็น ดังนี้

๑. คำสั่งห้ามของเจ้าหน้าที่ตำรวจกระทบสิทธิพื้นฐานหรือไม่ ศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่า คำสั่งเจ้าหน้าที่ตำรวจดังกล่าวกระทบสิทธิพื้นฐานของผู้ร้องตามมาตรา ๘ (๑) ของรัฐธรรมนูญ ที่บัญญัติว่าด้วยเสรีภาพในการชุมนุมซึ่งมาตรา ๘ (๑) บัญญัติว่า “ชาวเยอรมันทุกคน ย่อมมีสิทธิในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธโดยไม่ต้องบอกกล่าวหรือขออนุญาตล่วงหน้า”

๒. เกิดจากการกระทำขององค์กรที่ใช้อำนาจรัฐหรือไม่ ศาลรัฐธรรมนูญ เห็นว่า คำสั่งห้ามการชุมนุมของเจ้าหน้าที่ตำรวจถือว่าเป็นการกระทำขององค์กรที่ใช้อำนาจรัฐ ซึ่งมีความเป็นไปได้ที่กระทบต่อสิทธิพื้นฐาน

๓. บุคคลผู้ร้องได้รับผลกระทบต่อตนเองโดยตรงในปัจจุบันหรือไม่ ศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่า ผู้ร้องได้รับผลกระทบโดยตรงและได้ร้องทุกข์ตามรัฐธรรมนูญภายในกรอบระยะเวลาที่ถูกต้อง

๔. ได้รับการเยียวยาจากศาลธรรมดาจนหมดสิ้นหรือไม่ ศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่า ผู้ร้องได้ฟ้องคำสั่งห้ามของเจ้าหน้าที่ตำรวจต่อศาลปกครองแล้ว และศาลปกครองทุกระดับ ได้พิพากษาจนหมดสิ้นแล้ว

๑.๓.๔ ผลการวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ^๕

ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีวินิจฉัยว่า คำร้องเข้าเงื่อนไขของคำประกอบทั้ง ๔ ประการ จึงรับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัยและวินิจฉัยว่าคำสั่งห้ามการชุมนุมของเจ้าหน้าที่ตำรวจไม่มีความจำเป็นโดยเหตุผลไม่เพียงพอ ดังนั้น คำสั่งของเจ้าหน้าที่ตำรวจจึงไม่ชอบด้วยกฎหมาย

^๕ Ibid., p.๘๘

๒. การยื่นฟ้องโดยตรงของสาธารณรัฐแอฟริกาใต้

๒.๑ กฎหมายที่เกี่ยวข้อง กล่าวคือ รัฐธรรมนูญสาธารณรัฐแอฟริกาใต้ ค.ศ. ๑๙๙๖ มาตรา ๑๖๗ (๖) บัญญัติว่า “บทบัญญัติแห่งกฎหมายหรือข้อกำหนดของศาลรัฐธรรมนูญต้องอนุญาต ให้บุคคลที่ต้องการความเป็นธรรมและฟ้องต่อศาลรัฐธรรมนูญโดยวิธีการ ดังนี้

๒.๑.๑ ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญโดยตรง หรือ

๒.๑.๒ อุทธรณ์โดยตรงจากศาลอื่น ๆ มายังศาลรัฐธรรมนูญ”

นอกจากนั้น ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐแอฟริกาใต้ ค.ศ. ๒๐๐๓ ข้อ ๑๘ - ๑๙ ได้กำหนดวิธีการและรายละเอียดการฟ้องตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญ

๒.๒ วิธีการและรายละเอียดการฟ้องตรงตามข้อกำหนดดังกล่าว มีดังนี้

๒.๒.๑ การยื่นคำร้องโดยตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๑๖๗ (๖) นั้น คำร้องต้องเป็นลายลักษณ์อักษรและระบุข้อเท็จจริงพร้อมคำขอที่ต้องการเยียวยา

๒.๒.๒ ยื่นคำร้องต่อนายทะเบียนศาลและส่งให้กับคู่ความทั้งหมดโดยตรง และมีสาระสำคัญประกอบด้วย

๑. สาเหตุที่ต้องยื่นคำร้องโดยตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญ
๒. เหตุผลที่ควรได้รับการเยียวยาตามคำขอท้ายฟ้อง
๓. คดีดังกล่าวสามารถยื่นคำฟ้องต่อศาลรัฐธรรมนูญได้โดยตรงโดยไม่ต้องมีการสืบพยานอีก
๔. มีพยานหลักฐานเพียงพอที่เชื่อมโยงกับข้อเท็จจริงที่ยุติแล้ว

๒.๒.๓ บุคคลหรือคู่ความคนใดมีความประสงค์จะได้แย้งคัดค้านคำร้องในคดีนั้น ต้องส่งคำคัดค้านเป็นหนังสือมายังนายทะเบียนภายใน ๑๐ วันนับแต่วันได้รับคำร้อง โดยแสดงถึงประเด็นข้อโต้แย้งคัดค้าน

๒.๒.๔ หลังจากนายทะเบียนได้รับคำคัดค้านหรือขอขยาย

- ◆ ศาลรัฐธรรมนูญกับการปฏิบัติตามพันธกิจตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๑๒

ระยะเวลาที่ต้องยื่นคำคัดค้านแล้ว ประธานศาลรัฐธรรมนูญจะมีคำสั่งดำเนินคดีต่อไปโดย

๑. ให้ผู้ถูกร้องยื่นคำให้การเป็นหนังสือภายในระยะเวลาที่กำหนด หรือ

๒. ศาลอาจจะกำหนดไม่ต้องยื่นคำให้การเพิ่มเติมก็ได้

๒.๒.๕ คำร้องคดีฟ้องตรงไม่จำเป็นต้องแถลงคดีด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือก็ได้

๒.๓ ตัวอย่างคำร้องทุกข์ตามรัฐธรรมนูญ

๒.๓.๑ คดี *Dudley v City of Cape Town and Another*^๖ โดยคดีนี้ DR. Litian Dudley ผู้ร้องได้ยื่นฟ้องคดีเมือง Cape Town เป็นผู้ถูกร้องที่ ๑ และ DR. Ivan Toms เป็นผู้ถูกร้องที่ ๒ ความว่าผู้ร้องเป็นหมอหญิงพิวคำได้ยื่นอุทธรณ์คัดค้านคำพิพากษาศาลแรงงานโดยตรงมายังศาลรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้ สาเหตุมาจากผู้ร้องไม่ได้รับการแต่งตั้งจากเมือง Cape Town ให้ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการศูนย์สุขภาพประจำเมือง (Director of City Health) แต่กลับไปแต่งตั้ง DR. Ivan Toms ผู้ถูกร้องที่ ๒ ที่เป็นหมอชายพิวขาว

๒.๓.๒ คดีนี้ได้เคยถูกส่งไปยังคณะกรรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและอนุญาโตตุลาการแล้วแต่ไม่ได้ผล ผู้ร้องจึงฟ้องคดีไปยังศาลแรงงานกลางโดยฟ้องว่าการกระทำของผู้ถูกร้องที่ ๑ เป็นการเลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรมและขัดต่อหลักการบริหารงานบุคคลที่โปร่งใส โดยปราศจากอคติตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความเป็นธรรมในการประกอบอาชีพ (The Employment Equity Act) และขัดต่อหลักความเสมอภาคตามรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐแอฟริกาใต้ ค.ศ. ๑๙๙๖ มาตรา ๙ (๑) และมาตรา ๙ (๒)

๒.๓.๓ ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ ได้โต้แย้งว่า หลักการบริหารงานบุคคลที่ปราศจากอคติตามบทบัญญัติของพระราชบัญญัติว่าด้วยความเป็นธรรม

^๖ CCT ๕/๐๔ ๒๐๐๔ ZACC ๔ ๒๐ May ๒๐๐๔.

ในการประกอบอาชีพนั้น มิได้ใช้สำหรับกรณีของปัจเจกชน และศาลแรงงานกลางเห็นด้วย

๒.๓.๔ ผู้ร้องได้ยื่นอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์คดีแรงงาน (The Labour Appeal Court) จนถึงศาลสูงสุด (The Supreme Court of Appeal) และผู้ร้องได้ฟ้องตรงมายังศาลรัฐธรรมนูญ เนื่องจากไม่ได้รับการเยียวยาจากศาลยุติธรรม

๒.๓.๕ ศาลรัฐธรรมนูญได้พิจารณาจากองค์ประกอบหรือเงื่อนไข ดังนี้

๑. เป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมาย
๒. ประโยชน์ด้านความยุติธรรม (Interest of Justice)
๓. ประโยชน์ของการฟ้องตรง การประหยัดเวลาและ

ค่าใช้จ่าย

๔. ความฉุกฉินของคดี

๒.๓.๖ ผลการวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ^๗

ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐแอฟริกาใต้วินิจฉัยว่า ประเด็นเรื่อง หลักการบริหารงานบุคคลที่ปราศจากอคติ (Affirmative Action) ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความเป็นธรรมในการประกอบอาชีพเป็นคดีเกี่ยวกับกฎหมายแรงงานซึ่งศาลแรงงานมีความเชี่ยวชาญและชำนาญในประเด็นดังกล่าว ประกอบกับผู้ร้องไม่ได้โต้แย้งว่า ศาลแรงงานได้ดำเนินคดีอย่างล่าช้าแต่อย่างใด คำร้องจึงไม่ต้องด้วยข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐแอฟริกาใต้ ค.ศ. ๒๐๐๓ ข้อ ๑๙ (๒) ดังนั้น ศาลรัฐธรรมนูญจึงมีคำสั่งไม่รับคำร้องของผู้ร้อง

ดังนั้น เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบเฉพาะกรณีของศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีและศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐแอฟริกาใต้แล้ว เห็นว่า มีลักษณะแตกต่างกันบ้างเกี่ยวกับ

^๗ Ibid., (๑๓), p ๖-๗.

เงื่อนไขการรับคำร้องทุกข์ตามรัฐธรรมนูญ แต่เมื่อพิจารณาตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๑๒ แล้ว จะใกล้เคียงกับหลักของศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

ส่วนที่สาม บทวิเคราะห์

การวิเคราะห์ประเด็นสำคัญตามศาลรัฐธรรมนูญที่ได้วางหลักเกณฑ์และวิธีการกรณีที่ผู้จะใช้สิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งประกอบด้วย ๓ ประการ ดังนี้

๑. ต้องเป็นบุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้อันสืบเนื่องมาจากบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ดังนี้

๑.๑ คำว่า “บุคคล” ย่อมหมายถึง บุคคลธรรมดา และนิติบุคคล โดยบุคคลดังกล่าวต้องเป็นบุคคลที่ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพโดยตรง หากเป็นบุคคลอื่นที่ไม่ได้ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพโดยตรง ย่อมไม่เข้าเงื่อนไขตามความหมายของคำว่าบุคคลในบริบทนี้ ด้วยเหตุนี้ บุคคลที่รู้สึกว่าจะหรือมีความเห็นว่ากฎหมายอาจกระทบสิทธิหรือเสรีภาพของตนเองโดยที่ยังไม่มีการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพเกิดขึ้น จึงไม่เข้าเงื่อนไขตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๒

๑.๒ คำว่า “สิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้” หมายถึง สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ตามหมวด ๓ ของรัฐธรรมนูญ ซึ่งประกอบด้วย ส่วนที่ ๑ บททั่วไป ส่วนที่สอง ความเสมอภาค ส่วนที่ ๓ สิทธิและเสรีภาพ ส่วนบุคคล ส่วนที่ ๔ สิทธิในกระบวนการยุติธรรม ส่วนที่ ๕ สิทธิในทรัพย์สิน ส่วนที่ ๖ สิทธิและเสรีภาพในการประกอบอาชีพ ส่วนที่ ๗ เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของบุคคลและสื่อมวลชน ส่วนที่ ๘ สิทธิและเสรีภาพในการศึกษา ส่วนที่ ๙ สิทธิในการได้รับการสาธารณสุขและสวัสดิการจากรัฐ ส่วนที่ ๑๐ สิทธิในข้อมูลข่าวสาร และการร้องเรียน ส่วนที่ ๑๑ เสรีภาพในการชุมนุมและการสมาคม ส่วนที่ ๑๒ สิทธิชุมชน และส่วนที่ ๑๓ สิทธิพิทักษ์รัฐธรรมนูญ

ดังนั้น ในส่วนของบุคคลธรรมดา จึงหมายถึง บุคคลที่มีสถานะเป็นชนชาวไทยเท่านั้น ดังจะเห็นได้จากมาตรา ๒๗ ซึ่งอยู่ในส่วนที่ ๑ หมวดที่ ๓ ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย บัญญัติว่า “สิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้โดยชัดแจ้ง โดยปริยาย หรือโดยคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ย่อมได้รับความคุ้มครองและผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล รวมทั้งองค์กรตามรัฐธรรมนูญ และหน่วยงานของรัฐโดยตรงในการตรากฎหมาย การใช้บังคับกฎหมาย และการตีความกฎหมายทั้งปวง”

กรณีที่กำลังจะไม่เข้าเงื่อนไข ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งไม่รับคำร้องจำนวน ๒ คำร้อง^๘ เช่น

๑) ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งที่ ๓๗/๒๕๕๑ วันที่ ๗ ตุลาคม ๒๕๕๑ เรื่อง นายพิบูลย์ ยงค์กมล ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๑๒ กรณีพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. ๒๕๕๐ โดยศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งว่า ตามคำร้องเป็นกรณีที่ผู้ร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยว่าพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. ๒๕๕๐ ละเมิดต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้ร้อง จึงชัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. ๒๕๕๐ เป็นกฎหมายที่รัฐตราขึ้นใช้บังคับ การที่กฎหมายจะละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลหรือไม่ต้องพิจารณาเป็นรายกรณีไป หากให้มีการยื่นคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยได้ทุกกรณี ย่อมทำให้กฎหมายทุกฉบับเมื่อประกาศใช้แล้วบุคคลที่รู้สึกหรือมีความเห็นว่า กฎหมายนั้นอาจกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของตนจะร้องขอให้วินิจฉัยว่า ชัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญได้ทุกฉบับ และทุกคน ตามคำร้องยังไม่ปรากฏว่าสิทธิและเสรีภาพของผู้ร้องถูกละเมิดโดยพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. ๒๕๕๐ แต่อย่างใด เพราะยังมีกระบวนการ ที่ต้องดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมายดังกล่าวอีก ดังนั้น เมื่อผู้ร้องยังไม่เป็น ผู้ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพโดยพระราชบัญญัติโรงเรียน

^๘ โปรดดูภาคผนวก

- ◆ ศาลรัฐธรรมนูญกับการปฏิบัติตามพันธกิจตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๑๒

เอกชน พ.ศ. ๒๕๕๐ คำร้องจึงไม่เข้าเงื่อนไขตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๒ วรรคหนึ่ง ประกอบข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาและการทำ คำวินิจฉัย พ.ศ. ๒๕๕๐ ข้อ ๒๑ วรรคหนึ่ง ที่ศาลรัฐธรรมนูญจะรับไว้พิจารณา วินิจฉัยได้

อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ศาลรัฐธรรมนูญจึงมีคำสั่งไม่รับคำร้อง

๒) ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งที่ ๓๘/๒๕๕๑ วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๕๑

เรื่อง จำสับเอก กฤษดา แก้วประพาพ ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๑๒ กรณี พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ โดยศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งว่า ข้อเท็จจริงปรากฏว่า ผู้ร้องได้เคยยื่นคำร้องขอให้ ศาลปกครองส่งคำร้องให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติ จัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๑๑ (๔) มาตรา ๗๓ มาตรา ๗๔ และมาตรา ๗๕ และการปฏิบัติหน้าที่ของศาลปกครอง ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ แต่ศาลปกครองพิจารณาไม่ส่งคำร้องให้ศาลรัฐธรรมนูญ พิจารณาวินิจฉัย เนื่องจากผู้ร้องได้ยื่นคำร้องภายหลังจากที่ศาลปกครองได้ พิจารณาวินิจฉัยและคดีได้ถึงที่สุดไปแล้ว จึงไม่มีเหตุส่งคำร้องของผู้ร้องให้ ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย

เมื่อปรากฏว่า คดีของผู้ร้องในศาลปกครองตามคำร้องนี้ได้ถึงที่สุดไปแล้ว และไม่ปรากฏข้อเท็จจริงใหม่ว่าผู้ร้องถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพตามที่ รัฐธรรมนูญรับรองไว้และผู้ร้องได้ใช้สิทธิตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๑๑ มาตรา ๒๔๕ (๑) และมาตรา ๒๕๗ วรรค หนึ่ง (๒) อันเป็นการใช้สิทธิโดยวิธีการอื่นก่อนยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ คำร้องของผู้ร้องจึงไม่ต้องด้วยหลักเกณฑ์ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๑๒ ที่ศาลรัฐธรรมนูญจะรับไว้พิจารณาวินิจฉัยได้

อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ศาลรัฐธรรมนูญจึงมีคำสั่งไม่รับ

คำร้อง

๒. บุคคลนั้นต้องยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อมีคำวินิจฉัยว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ เห็นว่าดังนี้

๒.๑ สืบเนื่องจากบุคคลตามข้อ ๑ ต้องยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ โดยอาจยื่นโดยตรง หรือโดยทางไปรษณีย์ก็ได้และไม่จำเป็นต้องมีนายความ บุคคลผู้ยื่นคำร้องจึงไม่จำเป็นต้องเสียค่าใช้จ่ายใดๆ ทั้งสิ้น แต่อย่างไรก็ตาม คำร้องดังกล่าวต้องเป็นไปตามข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณา และการทำคำวินิจฉัย พ.ศ. ๒๕๕๐ ข้อ ๑๘ เช่น คำร้องต้องทำเป็นหนังสือ ใช้ถ้อยคำสุภาพ และมีรายการต่างๆ ตามที่ระบุไว้ เป็นต้น

๒.๒ คำขอท้ายคำร้องต้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญเพื่อมีคำวินิจฉัยว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ คำว่า “บทบัญญัติ แห่งกฎหมาย” นั้น ศาลรัฐธรรมนูญได้วางหลักไว้แล้วว่าหมายถึง กฎหมายที่ ออกโดยองค์กรที่ใช้อำนาจนิติบัญญัติ ได้แก่ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติ และพระราชกำหนดซึ่งได้รับการอนุมัติจากรัฐสภาแล้ว

กรณีที่คำร้องไม่เข้าเงื่อนไข ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งไม่รับคำร้อง จำนวน ๒๖ คำร้อง^๙ เช่น

๑) ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งที่ ๔๓/๒๕๕๑ วันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๑ เรื่อง นายอนุโลม จตุรัส ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตาม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๑๒ กรณี พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ โดยศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งว่า พิจารณาแล้ว กรณีประเด็นคำร้องที่ขอให้ศาล รัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธี พิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๗๓ วรรคสาม ขัดหรือแย้งต่อ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๔๐ (๓) และ มาตรา ๑๙๗ วรรคหนึ่ง และวรรคสอง หรือไม่ นั้น เห็นว่าผู้ร้องมิใช่ผู้ถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพตามที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้เพราะเหตุที่บทบัญญัติ ดังกล่าวขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแต่อย่างใด เนื่องจากบทบัญญัติดังกล่าว

^๙ โปรดดูภาคผนวก

- ◆ ศาลรัฐธรรมนูญกับการปฏิบัติตามพันธกิจตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๑๒

มิได้เกี่ยวข้องกับกรณีที่ศาลปกครองสูงสุดสั่งรับอุทธรณ์ของเจ้าพนักงานที่ดิน จังหวัดจันทบุรีไว้พิจารณาตามที่ผู้ร้องกล่าวอ้าง หากแต่เป็นกรณีการสั่งรับอุทธรณ์ของศาลปกครองระยองตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดว่าด้วย วิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๕๓ ข้อ ๑๐๖ ซึ่งกำหนดว่า “ในกรณีที่ตุลาการ เจ้าของสำนวนในศาลปกครองชั้นต้นเห็นว่า คำอุทธรณ์นั้นเป็นคำอุทธรณ์ที่สมบูรณ์ครบถ้วน ให้เสนอองค์คณะมีคำสั่งรับอุทธรณ์ แล้วเสนออธิบดีศาลปกครองชั้นต้นเพื่อส่งคำอุทธรณ์นั้นให้ศาลปกครองสูงสุดพิจารณาต่อไป” กรณีจึงไม่เข้าหลักเกณฑ์ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๑๒ ที่ศาลรัฐธรรมนูญจะรับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัย

ส่วนประเด็นคำร้องที่ผู้ร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยในกรณีที่ศาลปกครองสูงสุดมีคำสั่งไม่รับหนังสือลงวันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๕๑ ของผู้ร้องไว้พิจารณา และประเด็นคำร้องที่ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดจันทบุรีจะต้องดำเนินการตามที่ศาลปกครองระยองมีคำพิพากษาหรือไม่ นั้น พิเคราะห์แล้วเห็นว่าประเด็นนี้ผู้ร้องมิได้โต้แย้งว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๑๒ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ กรณีจึงไม่เข้าหลักเกณฑ์ที่ศาลรัฐธรรมนูญจะรับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัยเช่นเดียวกัน

อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ศาลรัฐธรรมนูญจึงมีคำสั่งไม่รับคำร้อง

๒) ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งที่ ๔๗/๒๕๕๑ วันที่ ๒๓ ธันวาคม ๒๕๕๑ เรื่อง นายสุรศักดิ์ ยิ้มอินทร์ ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๑๒ โดยศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งว่า กรณีตามคำร้องเป็นการขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยว่าผู้ร้องมีอำนาจฟ้องคดีอาญาในฐานความผิดตามมาตรา ๑๑๒ แห่งประมวลกฎหมายอาญา โดยอาศัยอำนาจตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๗๐ กรณีตามคำร้องจึงมิใช่เป็นการยื่นคำร้องว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายใดขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ดังนั้น

คำร้องของผู้ร้อง จึงไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๒ ที่ผู้ร้องจะขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยได้

อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ศาลรัฐธรรมนูญจึงมีคำสั่งไม่รับคำร้อง

๓) ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งที่ ๒/๒๕๕๒ วันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๒ เรื่อง นายพลวัตร อายุวัฒน์ โดยนายประสิทธิ์ อายุวัฒน์ ผู้รับมอบอำนาจให้ ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๑๒ กรณีนายพลวัตร อายุวัฒน์ ถูกเจ้าหน้าที่ ตำรวจละเมิดสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ โดยศาลรัฐธรรมนูญ มีคำสั่งว่า กรณีตามคำร้องของผู้ร้องมีลักษณะขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย การกระทำของเจ้าหน้าที่ตำรวจว่ากระทำการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของผู้ร้อง ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๖ มาตรา ๒๗ มาตรา ๒๘ มาตรา ๒๙ มาตรา ๓๒ และมาตรา ๓๕ หรือไม่ เพื่อให้เจ้าหน้าที่ตำรวจได้ปฏิบัติหน้าที่ได้ถูกต้องตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ คำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิและเสรีภาพของประชาชน นั้น เห็นว่า ผู้ร้องมิได้ยื่นคำร้องเพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยว่าบทบัญญัติ แห่งกฎหมายใดขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ กรณีจึงไม่เข้าหลักเกณฑ์ที่บัญญัติ ไว้ในรัฐธรรมนูญมาตรา ๒๑๒ ที่ศาลรัฐธรรมนูญจะรับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัย

อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งไม่รับคำร้องไว้ พิจารณาวินิจฉัย

๓. ต้องเป็นกรณีที่บุคคลนั้นไม่อาจใช้สิทธิโดยวิธีการอื่นได้แล้ว เห็นว่าดังนี้

๓.๑ สืบเนื่องตามข้อ ๒ ต้องเป็นคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญเพื่อ มีคำวินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ

๓.๒ คำว่า “ไม่อาจใช้สิทธิโดยวิธีการอื่นได้แล้ว” เป็นไปตาม ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาและการทำคำวินิจฉัย พ.ศ. ๒๕๕๐ ข้อ ๒๑ และข้อ ๒๒

- ◆ ศาลรัฐธรรมนูญกับการปฏิบัติตามพันธกิจตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๑๒

ข้อ ๒๑ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้มีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อมีคำวินิจฉัยว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญได้” และวรรคสอง บัญญัติว่า “การใช้สิทธิตามวรรคหนึ่งต้องเป็นกรณีที่ไม้อาจใช้สิทธิโดยวิธีการอื่นได้แล้ว ทั้งนี้ ตามมาตรา ๒๑๑ มาตรา ๒๔๕ (๑) และมาตรา ๒๕๗ วรรคหนึ่ง (๒) ของรัฐธรรมนูญ”

ข้อ ๒๒ บัญญัติว่า “การยื่นคำร้องของบุคคลตามข้อ ๒๑ นอกจากต้องดำเนินการตามข้อ ๑๘ แล้ว ให้ระบุเหตุที่ไม่อาจใช้สิทธิโดยวิธีการอื่นได้แล้วด้วย”

๓.๓ เมื่อพิจารณาจากข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าว คำว่า “โดยวิธีการอื่นได้แล้ว” จึงเกี่ยวข้องกับ ๓ องค์กร คือ รัฐธรรมนูญฯ มาตรา ๒๑๑ หมายถึง องค์กรศาล มาตรา ๒๔๕ (๑) หมายถึง ผู้ตรวจการแผ่นดิน และมาตรา ๒๕๗ วรรคหนึ่ง (๒) หมายถึง คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ดังนั้น จะต้องเป็นการยื่นคำร้องผ่าน ๓ องค์กรนี้และได้รับการปฏิเสธการเยียวยาจากองค์กรทั้ง ๓ แล้ว จึงถือว่าไม่อาจใช้สิทธิโดยวิธีการอื่นได้แล้ว

กรณีที่คำร้องไม่เข้าเงื่อนไข ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งไม่รับคำร้องจำนวน ๔ คำร้อง^{๑๐} เช่น

๑) ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งที่ ๓๙/๒๕๕๑ วันที่ ๒๘ ตุลาคม ๒๕๕๑ เรื่อง นายโชคชัย สุทธาวศ กับพวกรวม ๔ คน ยื่นคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๑๒ กรณีพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ โดยศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งว่า เป็นกรณีที่ผู้ร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ได้แก่ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ ขัดต่อสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๙ และมาตรา ๖๕ รับรองไว้ มิได้เป็นกรณีที่ผู้ร้องจะใช้สิทธิทางศาลตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

^{๑๐} โปรดดูภาคผนวก

พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๑๑ เนื่องจากมิได้มีคดีอยู่ในศาล และแม้ว่าผู้ร้องได้ใช้สิทธิร้องต่อผู้ตรวจการแผ่นดินโดยผู้ตรวจการแผ่นดินวินิจฉัยว่าไม่ขัดรัฐธรรมนูญแล้ว ตามมาตรา ๒๔๕ (๑) แต่ผู้ร้องก็ยังมิได้ใช้สิทธิร้องต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕๗ วรรคหนึ่ง (๒) ว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายกระทบสิทธิมนุษยชนและมีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ซึ่งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๑๒ ประกอบข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณา และการทำคำวินิจฉัยฯ ข้อ ๒๑ วางหลักเกณฑ์ไว้ว่าต้องเป็นกรณีที่ผู้ร้องไม่อาจใช้สิทธิ โดยวิธีการอื่นได้แล้ว เมื่อผู้ร้องยังมิได้ใช้สิทธิโดยวิธีการอื่น ให้ครบถ้วนตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๑ มาตรา ๒๔๕ (๑) และมาตรา ๒๕๗ วรรคหนึ่ง (๒) ดังนั้น คำร้องของผู้ร้องจึงไม่เข้าหลักเกณฑ์ตามรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๑๒ ที่ศาลรัฐธรรมนูญ จะรับไว้พิจารณาวินิจฉัยได้

อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ศาลรัฐธรรมนูญจึงมีคำสั่งไม่รับคำร้อง

๒) ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งที่ ๓/๒๕๕๒ วันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๒ เรื่อง บริษัทกรุงเทพกิจการ จำกัด โดยนายชัยวัฒน์ รัตนมุสดีกุล กรรมการ ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๑๒ กรณีพระราชกำหนด บรรษัทบริหารสินทรัพย์ไทย พ.ศ. ๒๕๔๔ โดยศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งว่า เป็นกรณีที่ผู้ร้องได้ใช้สิทธิทางศาล ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๑๑ แล้ว ในคดีหมายเลขแดงที่ ๗๐๐/๒๕๕๑ โดยนายชัยวัฒน์ รัตนมุสดีกุล จำเลยที่ ๕ (บริษัทกรุงเทพกิจการ จำกัด ที่ ๒) ได้ยื่นคำร้องขอให้ศาลอุทธรณ์ส่งคำร้องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๑๑ ว่า พระราชกำหนดบรรษัทบริหารสินทรัพย์ไทย พ.ศ. ๒๕๔๔ มาตรา ๓๐ ขัด หรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒ มาตรา ๓ วรรคสอง มาตรา ๒๖ มาตรา ๓๐ มาตรา ๔๐ มาตรา ๘๑ และ

- ◆ ศาลรัฐธรรมนูญกับการปฏิบัติตามพันธกิจตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๑๒

มาตรา ๑๙๗ วรรคหนึ่งและวรรคสองแล้ว และศาลแพ่งมีคำสั่งยกคำร้อง ผู้ร้องอุทธรณ์คำสั่งดังกล่าว แต่ศาลแพ่งปฏิเสธไม่ยอมรับอุทธรณ์ และศาลอุทธรณ์ยืนตามคำปฏิเสธของศาลแพ่ง ซึ่งเป็นที่สุดแล้วก็ตาม แต่ในกรณีดังกล่าว ไม่ปรากฏว่า ผู้ร้องได้ใช้สิทธิร้องต่อผู้ตรวจการแผ่นดิน ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๔๕ (๑) และก็ยังมิได้ใช้สิทธิร้องต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๕๗ วรรคหนึ่ง (๒) ว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายกระทบสิทธิมนุษยชนและมีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ซึ่งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๑๒ ประกอบข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาและการทำคำวินิจฉัย พ.ศ. ๒๕๕๐ ข้อ ๒๑ วางหลักเกณฑ์ไว้ว่า ต้องเป็นกรณีที่ผู้ร้องไม่อาจใช้สิทธิโดยวิธีการอื่นได้แล้ว เมื่อผู้ร้องยังมีได้ใช้สิทธิโดยวิธีการอื่นให้ครบถ้วนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๔๕ (๑) และมาตรา ๒๕๗ วรรคหนึ่ง (๒) คำร้องของผู้ร้องจึงไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๑๒ ที่ศาลรัฐธรรมนูญจะรับไว้พิจารณาวินิจฉัย

อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ศาลรัฐธรรมนูญจึงมีคำสั่งไม่รับคำร้องนี้ไว้พิจารณา

เมื่อวิเคราะห์จากหลักเกณฑ์และวิธีการที่เป็นเงื่อนไขตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๑๒ และร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ฉบับลงประชามติ ในวันที่อาทิตย์ที่ ๑๙ สิงหาคม ๒๕๕๐ พบว่า สาระสำคัญของร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ที่ปรากฏในหน้า ๑๘๔ ข้อ ๔.๒ เรื่อง การปรับปรุงอำนาจหน้าที่และระบบการทำงานขององค์กรตรวจสอบให้ดียิ่งขึ้น โดยข้อ ๑) เขียนว่า “ให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจรับฟ้องเรื่องที่ประชาชนถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพได้โดยตรง (มาตรา ๒๑๒)” ย่อมเป็น การสื่อความหมายว่า ประชาชนมีสิทธิยื่น

คำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญได้โดยตรง (Directly) ซึ่งเป็นจุดหนึ่งที่ทำให้เห็นความแตกต่างระหว่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

นอกจากนั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๑๒ วรรคสอง บัญญัติว่า “การใช้สิทธิตามวรรคหนึ่งต้องเป็นกรณีที่ไม่อาจใช้สิทธิโดยวิธีการอื่นได้แล้ว ทั้งนี้ ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ” หากพิจารณาจากร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ.ที่กำลังพิจารณาอยู่ในชั้นคณะกรรมการวิสามัญของสภาผู้แทนราษฎร ในขณะนี้ มีปรากฏในมาตรา ๒๒ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ มีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อมีคำวินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญได้” และวรรคสอง บัญญัติว่า “การใช้สิทธิตามวรรคหนึ่ง ผู้ร้องต้องดำเนินการใช้สิทธิตามมาตรา ๒๕๕ (๑) และมาตรา ๒๕๗ วรรคหนึ่ง (๒) ของรัฐธรรมนูญจนถึงที่สุดแล้ว เว้นแต่กรณีที่มีคดีอยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาลยุติธรรม ศาลปกครอง หรือศาลทหาร แล้วแต่กรณี ผู้ร้องต้องดำเนินการใช้สิทธิตามมาตรา ๒๑๑ ของรัฐธรรมนูญก่อน”

ผู้เขียนเห็นว่า เนื่องจากความเข้าใจของประชาชนที่เข้าใจว่ามีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญได้โดยตรง โดยไม่ทราบในรายละเอียดของเงื่อนไขต่าง ๆ จึงเป็นเหตุให้เกิดแนวโน้มที่คำร้องตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๒ เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ประกอบกับร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. กำลังพิจารณาอยู่ในชั้นคณะกรรมการวิสามัญของสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งคงต้องใช้เวลาานพอสมควรกว่าจะมีพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ สภาพปัญหาดังกล่าวนี้อาจส่งผลกระทบต่อการใช้บังคับตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๒ ได้ และนำไปสู่การไม่สามารถเยียวยาความเดือดร้อนของประชาชน

- ◆ ศาลรัฐธรรมนูญกับการปฏิบัติตามพันธกิจตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๑๒

ตามช่องทางของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๒ ได้ในที่สุด ซึ่งผู้เขียนมีข้อเสนอแนะ ดังจะได้กล่าวต่อไป

ส่วนสุดท้าย สรุปและข้อเสนอแนะ

๑. สรุป

นับแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ตราไว้ ณ วันที่ ๒๕ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๕๐ จนถึงเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๕๒ รวมระยะเวลาประมาณ ๑ ปี ๖ เดือน ปรากฏว่ามีประชาชนยื่นคำร้องตามช่องทางของบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๒ จำนวน ๓๗ คำร้อง โดยศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำสั่งไม่รับคำร้อง ๓๔ คำร้อง ในจำนวน ๓๔ คำร้อง แยกตามประเภทคำร้องที่ไม่เข้าเงื่อนไขตามหลักเกณฑ์และวิธีการตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญดังกล่าวเรียงตามลำดับจากมากที่สุดไปหาน้อยดังนี้

๑.๑ เนื่องจากเป็นคำร้องที่ไม่ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ โดยส่วนใหญ่เป็นการโต้แย้งการกระทำของบุคคลและเจ้าหน้าที่ของรัฐมีจำนวน ๒๖ คำร้อง

๑.๒ เนื่องจากเป็นคำร้องที่ยังไม่ผ่านการเยียวยาจากองค์กรที่เกี่ยวข้องอย่างครบถ้วนคือ ศาล ผู้ตรวจการแผ่นดิน และคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ มีจำนวน ๔ คำร้อง

๑.๓ เนื่องจากเป็นคำร้องที่ไม่เป็นบุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรอง มีจำนวน ๒ คำร้อง

๑.๔ เนื่องจากสาเหตุอื่น ๆ กล่าวคือ ขณะที่ผู้ร้องยื่นคำร้องต่อศาลนั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ยังไม่มีผลใช้บังคับ จำนวน ๒ คำร้อง

ตามบทสรุปดังกล่าว แต่ถ้าพิจารณาจากหลักเกณฑ์และวิธีการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญทั้ง ๓ ประการ ดังผู้เขียนได้วิเคราะห์ไว้ในส่วนที่สาม พบว่า ดังนี้

(๑) เจื่อนใจประการที่ ๑ คือ ต้องเป็นบุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้อันสืบเนื่องมาจากบทบัญญัติแห่งกฎหมาย และเจื่อนใจประการที่ ๒ คือ บุคคลนั้นต้องยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อมีคำวินิจฉัยว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญเป็นหลักเกณฑ์และวิธีการที่ไม่ได้สร้างความยุ่งยากให้กับประชาชนผู้ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพเท่าไรนัก หากมีการประชาสัมพันธ์และสร้างความเข้าใจให้ประชาชนได้ทราบและเข้าใจที่ถูกต้องอย่างทั่วถึง

(๒) เจื่อนใจประการที่ ๓ คือ ต้องเป็นกรณี que บุคคลนั้นไม่อาจใช้สิทธิโดยวิธีการอื่นได้แล้ว เป็นหลักเกณฑ์และวิธีการที่มีขั้นตอนการปฏิบัติที่ประชาชนผู้ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพต้องดำเนินการให้ครบถ้วนทั้ง ๓ องค์กร คือ ศาล ผู้ตรวจการแผ่นดิน และคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ซึ่งอาจไม่สอดคล้องกับการฟ้องตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญ แต่หากไม่ผ่านการกลั่นกรองจาก ๓ องค์กร อาจส่งผลไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

๒. ข้อเสนอแนะ

เพื่อให้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๑๒ มีผลในทางปฏิบัติและสามารถใช้อย่างเป็นรูปธรรมควรดำเนินการประกอบด้วย ๒ มาตรการ ดังนี้

๒.๑ มาตรการทางกฎหมาย กล่าวคือ เจื่อนใจที่ต้องเป็นกรณีที่บุคคลนั้นไม่อาจใช้สิทธิโดยวิธีการอื่นได้แล้ว โดยบุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพต้องดำเนินการให้ครบถ้วนทั้ง ๓ องค์กร คือ ศาล ผู้ตรวจการแผ่นดิน และคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ โดยเป็นบุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพโดยตรงและขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ สามารถแยกพิจารณาได้ ๒ ช่องทาง คือ

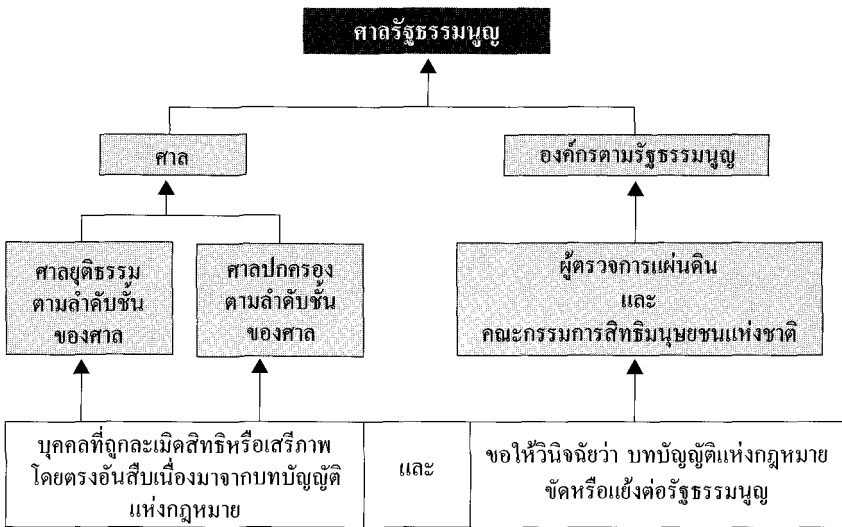
๒.๑.๑ ช่องทางศาล ไม่ว่าจะเป็ศาลยุติธรรมหรือศาลปกครองก็ตาม หากบุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพได้ดำเนินการฟ้องต่อศาลแล้ว แต่ไม่ได้รับการเยียวยาตามลำดับชั้นของศาลจนถึงที่สุด บุคคลนั้นมี

- ◆ ศาลรัฐธรรมนูญกับการปฏิบัติตามพันธกิจตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๑๒

สิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๒ ได้

๒.๑.๒ ช่องทางผ่านองค์กรตามรัฐธรรมนูญ ประกอบด้วย ผู้ตรวจการแผ่นดิน และคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ หากบุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพได้ดำเนินการร้องเรียนต่อผู้ตรวจการแผ่นดิน และคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ครบทั้ง ๒ องค์กรแล้ว แต่ไม่ได้รับการเยียวยา บุคคลนั้นมีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๒ ได้ ทั้งนี้ เนื่องจากกฎหมายขององค์กรทั้งสองจะไม่รับเรื่องที่มีการฟ้องร้องเป็นคดีอยู่ในศาลหรือเรื่องที่ศาลมีคำพิพากษาหรือมีคำสั่งเสร็จเด็ดขาดแล้วคือ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๕๒ มาตรา ๒๔ (๒) หรือพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๒ มาตรา ๒๒

ข้อเสนอแนะการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ
ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๒

๒.๑.๓ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๗ บัญญัติว่า “สิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้โดยชัดแจ้ง โดยปริยายหรือโดยคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญย่อมได้รับการคุ้มครองและผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล รวมทั้งองค์กรตามรัฐธรรมนูญ และหน่วยงานของรัฐโดยตรงในการตรากฎหมาย การใช้บังคับกฎหมาย และการตีความกฎหมายทั้งปวง” ประกอบกับคำพิพากษาของศาลเป็นบ่อเกิดแห่งกฎหมายตามหลัก Judge Made Law ดังนั้น ศาลรัฐธรรมนูญย่อมมีอำนาจวางหลักเกณฑ์และวิธีการได้ ทั้งนี้ เนื่องจากกระบวนการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ต้องใช้ระยะเวลาอันพอสมควรในกระบวนการทางนิติบัญญัติของรัฐสภา

๒.๒ มาตรการทางบริหาร กล่าวคือ หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ สำนักงานศาลยุติธรรม สำนักงานศาลปกครอง สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน และสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ต้องผนึกกำลังในการกำหนดยุทธศาสตร์การบริหารงานประชาสัมพันธ์ในเชิงรุก เพื่อให้ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักเกณฑ์และวิธีการของการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๒ และเข้าใจไปในทิศทางเดียวกัน โดยดำเนินการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกัน การมีคณะทำงานร่วมกัน การใช้สื่อประชาสัมพันธ์ชุดเดียวกัน และการจัดระบบเชื่อมโยงข้อมูลเพื่อตรวจสอบการใช้สิทธิของบุคคลเข้าด้วยกัน เป็นต้น

ด้วยข้อเสนอแนะดังกล่าว เป็นความเห็นทางวิชาการ ทั้งนี้ เพื่อให้การใช้นิติบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๑๒ มีผลในทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม และสามารถเยียวยาปัญหาของบุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้ อันสืบเนื่องมาจากบทบัญญัติแห่งกฎหมายได้อย่างแท้จริง

บรรณานุกรม

๑. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐
๒. กฎหมายพื้นฐาน (รัฐธรรมนูญ) แห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี
ค.ศ. ๑๙๔๙
๓. รัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ ค.ศ. ๑๙๕๑
๔. รัฐบัญญัติว่าด้วยการชุมนุมแห่งสหพันธ์ ค.ศ. ๑๙๗๘
๕. รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐแอฟริกาใต้ ค.ศ. ๑๙๙๖
๖. ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐแอฟริกาใต้ ค.ศ.
๒๐๐๓
๗. คำสั่งศาลรัฐธรรมนูญ ที่ ๔๓/๒๕๕๑ ลงวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน
๒๕๕๑
๘. Sabine Michalowski Lorna Woods, **German Constitu-
tional Law : The Protection of Liberties**, Dartmouth
Publishing Company Limited, England, 1999.
๙. คดี The Demonstration in the City of Berlin at The
Constitutional Court of the Federal Republic of
Germany.
๑๐. คดี Dudley V City of Cape Town and Another at The
Constitutional Court of the Republic of South Africa.

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ ๘๐ พรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๕๐ อาคารราชบุรีดิเรกฤทธิ์
เลขที่ ๑๒๐ หมู่ ๓ ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๑๐
โทรศัพท์ ๐-๒๑๔๑-๗๗๗๗ โทรสาร ๐-๒๑๔๓-๕๕๐๐

www.constitutionalcourt.or.th E-mail: feedback@constitutionalcourt.or.th